

Nuorten merkityksellinen osallisuus kestävässä kehityksessä

Taksvärkki ry:n kehitysyhteistyöohjelmakauden 2022–2025 tulostaportti

TAKSVÄRKKI ry
DAGSVERKE rf

Sisällysluettelo

1. Tulosraportin tiivistelmä	3
2. Ohjelman toteutus ja toimintaympäristö	5
3. Kehitysyhteistyöohjelman tulokset	8
3.1 Ohjelmatyön ja tulostulosten periaatteet	8
3.2 Kehitysyhteistyö kumppanijärjestöjen kanssa	9
3.2.1. Systeminen muutos Taksvärkin ohjelmassa	9
3.2.2 Vastuunkantajat toimivat oikeusperustaisesti ja luovat tilaa nuorten osallisuudelle	12
3.2.3 Taitavat ja osaavat nuoret omaavat äänen ja päätöksentekovaltaa	17
3.2.4 Aktiiviset paikalliset kansalaisyhteiskunnat puolustavat ihmisoikeuksia yhdessä nuorten kanssa	24
3.2.5 Kumppanijärjestöjen kapasiteetin vahvistaminen	27
3.3 Globaalikasvatus ja viestintä Suomessa	28
3.3.1 Globaalikasvatuksen arvot suomalaisten koulujen ja koulutusjärjestelmien käytäntöihin	29
3.3.2 Taitavilla ja osaavilla nuorilla on ääni- ja päätöksentekovaltaa	30
3.3.3 Kansalaisyhteiskunnan toimijat Suomessa hyödyntävät Taksvärkin tarjontaa	33
3.4 Ohjelmatyön kehittäminen	33
3.4.1 Vammaisinklusion osaamisen syventäminen Taksvärkin ja hankekumppaneiden työssä	33
3.4.2 Yhtenäisen ohjelmataason seurannan, arvioinnin ja oppimisen järjestelmän jalkauttaminen	35
3.4.3 Riskienhallinnan kehittäminen	36
3.4.4 Ilmasto-osaamisen vahvistaminen	37
3.4.5 Arvioinnit ohjelmakauden aikana	37
4. Riskit ja niiden vaikutukset ohjelman tuloksellisuuteen	39
5. Ohjelmakauden opit ja opitun hyödyntäminen	40

Kannen kuvat: Nuorten radio-ohjelma Sierra Leonessa (2023, Tanja Seppänen), nuortenryhmän työpaja Malawissa (2024, Harison Nkhoma), Olet vaikuttava! -menetelmäoppaan vaikuttamishahmoja (2022, Hulda Lähdeniemi), nuortenryhmän jäseniä Sambiassa (2022, Barefeet Theatre), Challengers-ryhmän paneelikeskustelu Suomessa (2025, Pamela Aranen).

1. Tulosraportin tiivistelmä

Taksvärkki ry:n kehitysyhteistyöohjelman 2022–2025 tarkoituksena on ollut edistää nuorten merkityksellistä osallisuutta kestävässä kehityksessä. Tavoitteena on nuorten oikeuksien ja yhteiskunnallisen aseman vahvistuminen sekä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen. Tulosraporttiin on koottu koko ohjelmakauden aikana saavutetut kehitysyhteistyön, kotimaan globaalikasvatuksen ja ohjelmatyön kehittämisen tulokset, ohjelman aikana todetut merkittävimmät riskit ja toimintaympäristön muutokset sekä kuvaus tärkeimmistä opeista. Ulkoministeriön valtionavustus ohjelmalle oli yhteensä 3 027 000 euroa.

Ohjelma on tukenut paikallisten kansalaisjärjestöjen nuorisotyötä Guatemalassa, Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Nepalissa, Sambiassa ja Sierra Leonessa.

Kehitysyhteistyöhankkeiden tukemissa 187 nuortenryhmässä toimivat noin 6 200 aktiivista nuorta järjestivät vertaiskoulutusta, kampanjoita ja yleisötapahtumia sekä vaikuttivat paikallisiin päättäjiin tärkeiksi katsomissaan aiheissa. Näitä olivat muun muassa lasten ja nuorten oikeudet, vammaisinkluusio, seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden saatavuus, nuorten työllistyminen sekä ympäristönsuojelu. Toiminnoilla tavoitettiin kaikkiaan noin 102 600 nuorta, jossa mukana oli erityisen haavoittuvassa asemassa olevia nuoria, kuten koulunsa keskeyttäneet tytöt, kadulla asuvat ja työskentelevät nuoret, syrjäseutujen koululaiset sekä vammaiset nuoret.

Yhteensä noin 6 700 paikallispäättäjää, viranomaista, vanhempaa, opettajaa ja muuta aikuista tavoitettiin koulutuksilla ja vaikuttamistilaisuuksilla nuorten oikeuksien ja osallisuuden edistämiseksi.

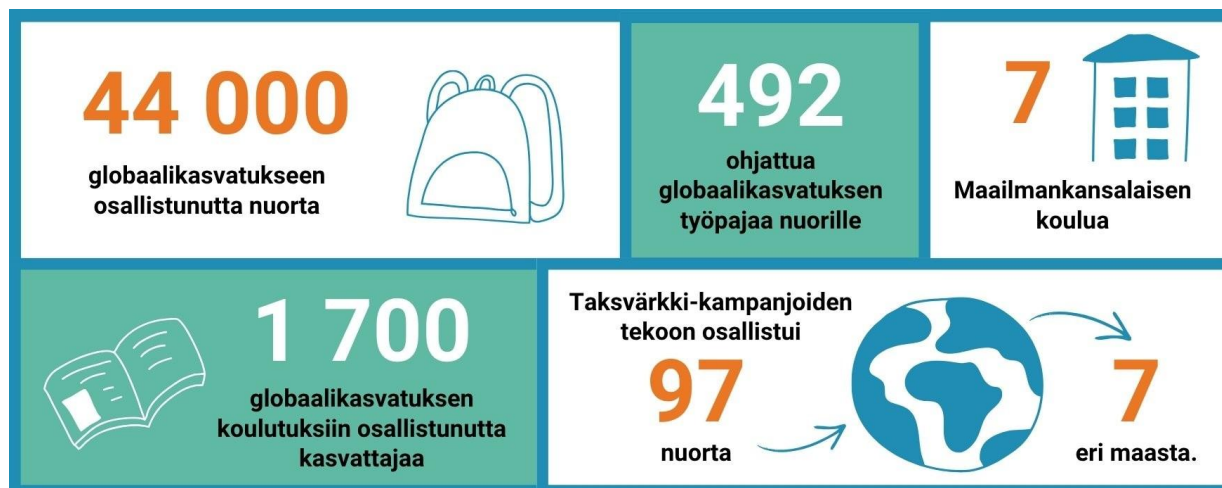
Kehitysyhteistyöohjelma on onnistunut tukemaan sellaisia yhteisötason toimintamalleja, joiden kautta hankkeissa toimivat nuoret ovat päässeet keskusteluyhteyteen päättäjien, viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Ohjelmakauden loppua kohden yleistyneet havainnot osoittavat, että ohjelmatoimintaan osallistuneet viranomaiset ja päättäjät ovat sitoutuneet edistämään nuorten oikeuksia ja parantamaan palvelujen laatua ja saavutettavuutta sekä osallistavat nuoria mukaan yhteisöjen kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Ohjelmakaudella nuorten ja nuortenryhmien toimijuus on lisääntynyt nuorten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Nuoret ovat ohjelman tuella oppineet oikeuksistaan ja vastuullisista elämäntaidoista sekä saaneet itseluottamusta ja arvostusta yhteisöjensä jäseninä. Yhä useammalla nuorella oli rooli yhteisönsä päätöksenteossa. Uudet ja jatkavat nuortenryhmät

ovat järjestäytyneet toimimaan inklusiivisesti ja onnistuneet monin paikoin vaikuttamaan syrjivien asenteiden ja haitallisten käytäntöjen muuttamiseksi. Nuorten tekemiä aloitteita on kuultu kiitettävästi ja keskeisiä asioita viety eteenpäin kaikissa ohjelmamaissa, mikä parantaa nuorten itsetuntoa, luo uskoa tulevaisuuteen ja lisää motivaatiota toimia aktiivisina kansalaisina.

Suomessa kehitysyhteistyöohjelmaan sisältyvällä globaalikasvatuksella edistettiin lasten ja nuorten ihmisoikeuksia ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteita sekä nuorten osallisuutta niiden toteuttamisessa. Ohjelmakaudella noin 44 000 alle 29-vuotiasta nuorta eri puolilla Suomea oppi ja sai kokemuksen globaalista yhteisvastuusta osallistumalla Taksvärkin työpajoihin, kouluyhteistyöhön ja kampanjoihin. Pitkäjänteisen yhteistyön hedelmät Maailmankansalaisen koulujen kanssa näkyivät lisääntyneinä konkreettisina muutoksina globaalikasvatuksen käytännöissä ja oppilaiden aloitteina. Lisäksi tuhannet kasvattajat saivat Taksvärkiltä koulutusta ja työkaluja opetukseen globaalikasvatuksen menetelmäoppaista ja oppituntiharjoituksista.

Ohjelmakaudella Taksvärkki on edelleen kehittänyt vammaisinklusion valtavirtaistamista sekä kehitysyhteistyössä että Suomessa ja on ulkopuolisen arvioinnin mukaan saavuttanut tässä jo hyvän tason. Kehittämistyön jatkeeksi käynnistyi esteettömyyskartoitukset mahdollistanut yritysyritysyhteistyöpilotti Malawissa.

Ohjelmakaudella teetetyn ulkopuolisen arvioinnin perusteella Taksvärkki ry:n ja sen kumppanijärjestöjen pitkäjänteinen työ on ollut tuloksellista, relevanttia ja aidosti nuoria osallistavaa. Tämä luo hyvän pohjan seuraavalle ohjelmakaudelle.

2. Ohjelman toteutus ja toimintaympäristö

Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelma 2022–2025 *Nuorten merkityksellinen osallisuus kestävässä kehityksessä* sisälsi yhteistyötä **Guatemalassa, Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Nepalissa, Sambiassa ja Sierra Leonessa** yhdessä paikallisten oikeusperustaista nuorisotyötä tekevien kansalaisjärjestöjen kanssa. Kehitysyhteistyöhankkeet vaihtelivat kumppanijärjestöjen painotusten mukaan, mutta kaikkien ohjelmakauden hankkeiden keskeinen tavoite on ollut nuorten ihmisoikeuksien ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistaminen (taulukko 1.).

Kuva 1. Taksvärkin ohjelmaa toteutettiin vuosina 2022–2025 Suomen lisäksi seitsemässä maassa.

Taksvärkin ohjelmatyön lähtökohtina ovat **ihmisoikeusperustaisuus, toimijakeskeisyys ja paikallinen omistajuus**. Taksvärkin paikalliset kumppanijärjestöt ovat tukeneet aktiivisten ja järjestäytyneiden nuorten organisoimaa toimintaa ja vaikuttaneet eri vastuunkantajaryhmien tukeen nuorisolähtöisten aloitteiden edistämiseksi, lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi sekä heidän osallistumismahdollisuuksiensa takaamiseksi osana yhteisöjen päätöksentekoa. Käytännössä työ on sisältänyt koulutusten ja tilaisuuksien järjestämistä, vaikuttamistyötä, verkostojen ja tehtyjen aloitteiden koordinointia sekä suunnittelua, seuranta ja arviointia. Kumppaneiden oman kapasiteetin vahvistaminen oli niin ikään ohjelman keskeinen tavoite. Samalla vahvistettiin yhdessä paikallista kansalaisyhteiskuntaa.

Ohjelmakauden aikana kehitysyhteistyöhankkeiden tukemissa **187 nuortenryhmässä toimivat noin 6 200 aktiivista** nuorta järjestivät vertaiskoulutusta, kampanjoita, yleisötapauksia ja vaikuttivat paikallisiin päättäjiin tärkeiksi katsomissaan aiheissa. Näillä toiminnoilla tavoitettiin noin **102 600 nuorta**. Yli puolet aktiivisista nuorista oli tyttöjä tai nuoria naisia. Aktiivisista nuorista 6 % oli vammaisia nuoria ja noin 11 % kuului alkuperäiskansoihin tai dalit-ryhmään.

Yli 6 700 paikallispäättäjää, viranomaista, vanhempaa, opettajaa ja muuta **aikuista** tavoitettiin hankkeen koulutuksilla ja vaikuttamistilaisuuksilla lapsen oikeuksien ja nuorten osallisuuden edistämiseksi.

Taulukko 1. Ohjelman tukemat kehitysyhteistyöhankkeet ja paikalliset kumppanit 2022–2025

Maa ja alueet	Kumppanit	Hankekuvaus
Guatemala Chimalte-nango, San Martín Jilotepeque	Programa de Atención, movilización e incidencia por la niñez y la adolescencia (PAMI)	Hanke tuki nuortenryhmien omaehtoista nuorisotoimintaa ja vaikuttamistyötä. Vuoden mittaisilla ihmisoikeus- ja kansalaistaitokursseilla lisättiin nuorten valmiuksia ympäristönsä kriittiseen tarkasteluun ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Kurssien myötä nuortenryhmät saivat uusia aktiiveja toimintaansa. Yhteistyökoulujen ja kuntien nuorisoyhteistyöllä käytäntöjä vahvistettiin opettajien ja viranomaisten kanssa.
Kenia Nairobi, Kisumu	Undugu Society of Kenya (Undugu)	Hanke tuki kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten mahdollisuuksia toimia muutoksentekijöinä yhteisössään ja puolustaa oikeuksiaan. Nuorten johtajuutta ja vaikuttamistyötä tukemalla nuoret pääsivät osaksi heitä koskevaa päätöksentekoa. Nuoret saivat heille kuuluvia palveluita sekä muutoksia lainsäädäntöön, linjauksiin ja ohjelmiin, jotka edistivät kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten voimaantumista sekä suojelua syrjinnältä, köyhyydeltä, väkivallalta ja hyväksikäytöltä.
Malawi Salima	Centre for Youth Empowerment and Civic Education (CYECE)	Hanke paransi maaseutuyhteisöjen nuorten, erityisesti tyttöjen ja vammaisten nuorten mahdollisuuksia koulutukseen, tulonhankintaan ja aktiivisuuteen yhteisössään. Hankkeen tukemien nuortenryhmien kapasiteettia ja edustusta paikallisilla foorumeilla vahvistettiin. Koulupudokkuuden juurisyihin puututtiin mm. SRHR-koulutuksilla ja vertaisryhmiä tukemalla. Ruohonjuuritason monitoimijayhteistyöllä vahvistettiin yhteisöjen lastensuojelurakenteita.
Mosambik Maputo, Matola	Associação Comunitária para o Desenvolvimento Humano (ASSCODECHA)	Kesällä 2023 aloitettu hanke vahvisti nuorten, ml. haavoittuvassa asemassa elävien ja vammaisten nuorten toimijuutta ja osallisuutta yhteisössään kestävän sosiaalisen muutoksen edistämiseksi. Hanke tuki nuorten pääsyä terveyspalveluihin, etenkin seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja hiv-hoitoihin. Lisäksi vaikutettiin inklusiivisen opetuksen huomioimiseen sekä syrjinnästä ja häirinnästä vapaan oppimisympäristön luomiseen kouluissa.
Nepal Morang, Dhankuta, Jhapa	Environmental Camps for Conservation Awareness (ECCA)	Hanke edisti paikallisten yhteistyökoulujen oppimisympäristöjen inklusiivisuutta, lapsiystävällisyyttä ja ilmastokestävyyttä. Työn keskiössä olivat koulujen sidosryhmät ja oppilaskunnat, joiden rakenteiden kestävyttä ja yhteisöihin suuntautuvaa vaikuttamistoimintaa hanke tuki. Oppilaskuntien tukena ja kansalaisyhteiskuntatyön koordinoijana toimi alueellinen nuorten aikuisten vertaiskouluttajaryhmä, jonka kapasiteettia hanke vahvisti.
Sierra Leone Bo, Port Loko	Centre for Coordination of Youth Activities (CCYA)	Hanke vahvisti nuorten osallisuutta ja johtajuutta paikallisesti ja kansallisesti. Nuortenryhmät toimivat yhteisössään vähentääkseen seksuaalista väkivaltaa ja häirintää, teiniraskauksia, lapsiavioliittoja ja silpomista. Vammaisten nuorten johtajuus- ja yrittäjyystaitoja vahvistamalla tuettiin heidän toimeentuloaan ja vaikuttamistyötä. Nuorten aloitteiden toteuttamiseksi ja nuortenryhmien kestävyiden takaamiseksi tuettiin varainhankintaa ja yhteyksiä sidosryhmiin.
Sambia Lusaka, Kaoma, Livingstone	Barefeet Theatre	Hanke vuosina 2022–2023 tuki nuorten toimintaa vammaisten oikeuksien sekä nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämiseksi. Hankkeen exit-vaihe v. 2024 vahvisti Barefeet Theatren kapasiteettia jatkaa toimintaansa haavoittuvassa asemassa elävien lasten ja nuorten tukemiseksi taiteen ja erityisesti teatterin keinoin. Yhteistyö jatkui vuonna 2025 pienimuotoisena videotuotantona EU-rahoituksella.

Kehitysyhteistyöhankkeet toteutettiin maissa, jotka ovat kaikki joko kaikkein köyhimmiksi tai hauraksi luokiteltuja maita. **Toimintaympäristössä** ohjelmakauden aikana tapahtuneissa muutoksissa korostuvat maailmanpolitiikan ja taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen ja ilmastonmuutoksen tuomat ennakoimattomat sääilmiöt, jotka vaikuttivat yleisesti nuorten tulevaisuuskatoon, haavoittuvassa asemassa olevien nuorten toimeentuloon ja hyvinvointiin sekä myös ohjelman toteutukseen. Suomessa etenkin epävarma taloustilanne ja kehitysyhteistyön ja kansalaisjärjestöjen rahoitusleikkaukset vaikeuttivat pitkäjänteistä työtä ja varainhankintaa.

Nepalissa toimintaympäristössä tapahtui vuonna 2025 odottamattomia muutoksia Z-sukupolven nuorten johtamien korruption vastaisten mielenilmausten johdettua vallanvaihtoon. Guatemalassa uuden presidentin vuonna 2024 alkanut kausi on herättänyt odotuksia positiivisesta muutoksesta, mutta uudistusten toteutus on vaatinut aikaa. Sierra Leonesta esimerkiksi positiivisesta muutoksesta on vuonna 2024 voimaan astunut lapsiavioliitot kieltävä laki, jonka paikallista toimeenpanoa Taksvärkin ohjelmatyö on tukenut.

Kansalaisyhteiskunnan tila oli vuonna 2025 CIVICUS Monitorin¹ luokituksen mukaan rajoitettu Malawissa, Nepalissa, Sambiassa ja Sierra Leonessa. Guatemalassa, Keniassa ja Mosambikissa kansalaisyhteiskunnan tila luokitellaan tukahdutetuksi, erityisesti mielenosoittajiin kohdistuneen voimankäytön ja tiedonsaannin rajoitusten takia. Ohjelmakauden aikana tilanne heikentyi Keniassa, muissa maissa luokitus on säilynyt ennallaan. Kansalaisjärjestöt Keniassa ovat jatkaneet toimintaansa entistä tiukemman valvonnan, rahoitusrajoitusten ja sääntelypaineiden alla. Mosambikissa kansalaisjärjestöjen yhteinen vaikuttamistyö on tuottanut tulosta: kansalaisjärjestöjen, institutionaalisten kumppaneiden ja yhteisöjen välinen yhteistyö ja verkostoituminen ovat vahvistuneet, mikä on vaikuttanut myönteisesti ohjelman toteutukseen.

Suomessa Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelmaan sisältyivät keskeisesti **globaalikasvatus** ja **kehitysviestintä**, joiden kautta edistettiin ihmisoikeuksia, YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja nuorten osallisuutta niiden toteuttamisessa. Ohjelmakauden aikana noin **44 000 alle 29-vuotiaasta nuorta** eri puolilla Suomea osallistui Taksvärkin globaalikasvatuksen työpajoihin, kouluyhteistyöhön ja kampanjoihin. Lisäksi **tuhannet opettajat ja muut kasvattajat** oppivat ja saivat käyttöönsä materiaaleja globaalikasvatuksen teemoista ja menetelmistä. Ohjelmakaudella tuotettiin neljä globaalikasvatuskampanjaa, joiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistui nuoria Guatemalasta, Keniasta, Malawista, Nepalista, Sambiasta, Sierra Leonesta ja Suomesta.

Kehitysyhteistyöohjelman toteutuksessa keskeistä on ollut **haavoittuvassa asemassa olevien nuorten**, erityisesti tyttöjen ja nuorten naisten, vammaisten sekä alkuperäiskansojen ja vähemmistöjen ihmisoikeuksien ja osallisuuden edistäminen kestävässä kehityksessä. **Vammaisinklusion** valtavirtaistaminen on ollut koko ohjelman kehittämistavoite. Uutena aloitteena vuonna 2025 käynnistyi yritysyritys yhteistyö suomalaisen Riesa Consultative Oy:n kanssa, kun yrityksen kehittämää esteettömyysindeksi-työkalua testattiin onnistuneesti Malawin kumppanijärjestö CYECEn toimistotilojen esteettömyyden kartoittamisessa.

---

¹ https://monitor.civicus.org/globalfindings_2025/

3. Kehitysyhteistyöohjelman tulokset

3.1 Ohjelmatyön ja tulostuloksen periaatteet

Ohjelman tulosohtaus ja kestävyysajattelu perustuu muutokartoitukseen (*Outcome Mapping*), jonka kokonaisvaltainen, toimijakeskeinen lähestymistapa tarjoaa teoreettisen viitekehyksen, metodologian ja työkaluja transformatiivista muutosta tavoittelevan työn suunnitteluun, seurantaan, arviointiin ja yhteiseen oppimiseen. Lähestymistavan mukaan yhteiskunnallinen muutos syntyy muutoksista ihmisten toiminnassa. Keskeistä on oletus, että ihmiset itse lähtökohtaisesti haluavat edistää hyvinvointiaan, kun siihen on mahdollisuus ja välineitä. Yhteiskunnallinen muutos edellyttää ihmisten ja ryhmien välistä vuorovaikutusta, jaettuja visioita, keskinäistä ymmärrystä ja yhteistä oppimista. Keskiössä ovat ihmiset ja ryhmät toimijoina. Muutoksen kannalta keskeisten toimijoiden osallistaminen yhteiseen tavoitteiden asetteluun ja muutosten seurantaan on tärkeää omistajuuden ja tulosten kestävyuden näkökulmasta, sillä kestävä muutos edellyttää yhteisöjen sitoutumista.

Lokalisaatioperiaate on ollut Taksvärkin ohjelmassa keskeinen. Koko toiminnan lähtökohtana on paikallinen omistajuus ja toimijuus sekä oikeuksienhaltijoiden, erityisesti nuorten ja vammaisten henkilöiden tietojen, taitojen ja osaamisen vahvistaminen. Ohjelman tavoitteet, strategiat ja toimintamallit ovat perustuneet kumppanijärjestöjen ja paikallisten sidosryhmien määrittämiin prioriteetteihin, asiantuntemukseen ja toiminnan myötä vahvistuneisiin oppeihin. Paikallisesti johdettua kehitystä pidetään ohjelmassa itseisarvona, jolloin Taksvärkin ja sen paikallisten kumppanijärjestöjen rooli on ollut tukea ja tarvittavilta osin vahvistaa paikallisten toimijoiden kapasiteettia edistää ja analysoida yhteisöissään tapahtuvaa muutosta.

Käytännön tasolla lokalisaatioperiaatetta vahvistettiin koko ohjelmakauden ajan haastamalla kumppanuuden valtasuhteita ja vahvistamalla toimijalähtöisiä suunnittelun, seurannan ja arvioinnin menetelmiä ja käytäntöjä. Erityistä huomiota kiinnitettiin seurantatyökaluissa ja kumppaneiden kanssa keskusteltaessa käytettäviin termeihin, välttämällä vallitsevia valtasuhteita tukevaa kieltä. Kolme kumppanijärjestöjen edustajaa kutsuttiin vastavuoroisesti tutustumaan Taksvärkin toimintaan Suomessa. Yhtenä ohjelmataavoitteena oli kumppanijärjestöjen asiantuntemuksen vahvistaminen heidän määrittämiensä prioriteettien mukaisesti. Yhteisöjen keskeisiä toimijoita, erityisesti nuoria, aidosti ja mielekkäästi osallistavat seurannan käytännöt olivat erityisenä kehittämiskohteena koko ohjelmakauden ajan.

Ohjelman tulosohtausjärjestelmän kulmakivinä ovat jatkuva arviointi, yhdessä oppiminen, sopeutuvuus ja toimintatapojen kehittäminen opitun perusteella. Seurannassa ja arvioinnissa keskitytään muutosten tunnistamiseen ja analysointiin yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa, mikä tukee tulospörustaista ja mukautuvaa johtamista (*adaptive management*). Osallistavan seurannan käytännöt varmistavat toiminnan läpinäkyvyyttä, kohderyhmien omistajuutta ja tulosten kestävyttä. Osallistava seuranta ja arviointi itsessään ovat vahvistaneet paikallisten toimijoiden, erityisesti nuorten, kykyä tarkastella kriittisesti ympäristöään sekä analysoida tekemiään havaintoja ja muutosprosessien syy-seuraussuhteita. Myös globaalikasvatuksessa toimintoihin osallistuvat henkilöt, erityisesti nuoret ja kasvattajat, ovat olleet mukana määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa ohjelmaa.

Ohjelman seurannassa ja arvioinnissa sovellettiin **Outcome Harvesting -menetelmää**, jossa kerätään kuvauksia toimijoissa havaituista konkreettisista muutoksista, osoitetaan ohjelman kontribuutio muutoksiin ja analysoidaan muutosten merkitystä kontekstissaan ja suhteessa

ohjelmataavoitteisiin. Muutoskuvausten lisäksi ohjelmassa kerättiin tilastotietoja osallistujista ja toteutuneesta toiminnasta sekä tarkempia tietoja tuloskehikon indikaattoreiden mukaisesti.

Muutoskuvauksilla tarkoitetaan konkreettisia havaintoja, jotka heijastavat ohjelman tavoitteiden kannalta merkityksellisiä muutoksia yksittäisen toimijan tai ryhmän käytöksessä, suhteissa, käytännöissä, toimintatavoissa tai rakenteissa. Taksvärkin ja kumppaneiden seurannassa huomioitiin myös asennemuutosta kuvaavia esimerkkejä silloin, kun ne olivat merkityksellisiä ja henkilöiden itsensä kuvaamia, vaikeivat vielä näkyneet konkreettisina toiminnan muutoksina. Kehitysyhteistyöhankeissa hanketiimien tekemiin havaintoihin, fokusryhmäkeskusteluihin tai seuranta-aineistoon perustuvat muutoskuvaukset kirjattiin muutoskuvaustietokantaan, jota käytettiin ohjelman tulostulosten analyysin tukena.

Outcome Harvesting -aineistoon perustuvassa analyysissä on huomioitava, että tietokantaan kirjattujen muutosten määrä riippuu suoraan siitä, minkä verran niiden keräämiseen oli raportointikauden aikana eri hankkeissa mahdollisuuksia, ja mikä oli hanketiimien kapasiteetti tunnistaa ja kirjata muutoksia. Kirjattujen muutoskuvausten analyysi antaa kuitenkin kuvaa siitä, minkä tyyppiset muutokset ohjelman tuloksissa korostuvat. Muutoskuvausten kirjaamisen, validoinnin ja analysoinnin käytäntöjä kehitetään edelleen yhdessä kumppanijärjestöjen kanssa tulevalle ohjelmakaudella.

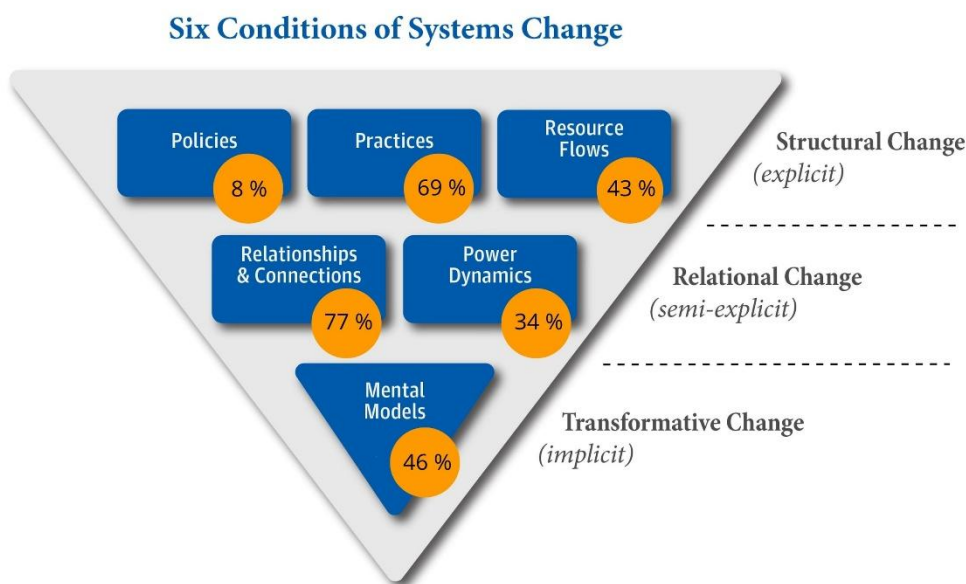
3.2 Kehitysyhteistyö kumppanijärjestöjen kanssa

3.2.1. Systeeminen muutos Taksvärkin ohjelmassa

Ohjelman muutosteorian teoreettisena selkärankana on ollut Kanian, Kramerin ja Sengen artikkelissaan *“The Water of Systems Change”* esittelemä malli systeemisen muutoksen kuudesta edellytyksestä (kuva 2). Teorian mukaan systeeminen muutos edellyttää muutoksia kuudessa toisiinsa sidoksissa olevassa tekijässä, jotka tyypillisesti ylläpitävät olemassa olevia haasteita.

Systeemisen muutoksen edellytykset jaetaan kolmelle tasolle muutoksen syvyyden mukaan. Mallin ylin taso ja kehitysyhteistyölle tyypillinen vaikuttamiskohde on näkyvä taso (*explicit*), johon kuuluvat **viralliset toimintalinjat** (*policies*), **käytännöt** (*practices*) ja **resurssivirrat** (*resource flows*). Tässä resursseilla tarkoitetaan sekä fyysisiä että henkisiä resursseja kuten tietoa ja osaamista. Ylimmällä tasolla tapahtuva muutos on rakenteellista. Mallin toinen taso on osittain näkyvä (*semi-explicit*), sisältäen **suhteet** (*relationships & connections*) ja **valtarakenteet** (*power dynamics*). Tällä tasolla tapahtuva muutos on suhteellista ja ensimmäistä tasoa vaikeammin todennettavissa. Muutos tällä tasolla edellyttää erilaisten toimijoiden yhteistyötä ja uudenlaista verkostoitumista. Syvin muutoksen taso on näkymätön (*implicit*) ja mittaamisen kannalta ongelmallisin, **ajattelumallien** (*mental models*) taso. Syvimmällä tasolla tapahtuvat muutokset ovat transformatiivisia. Kaksi alinta tasoa ovat systeemisen muutoksen näkökulmasta välttämättömiä. Kaikki kuusi edellytystä ovat toisiinsa kietoutuneet, ja muutokset yhdellä alueella osaltaan vauhdittavat muilla alueilla tapahtuvia muutoksia. Systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi on muutoksia tapahtuttava kaikissa kuudessa edellytyksessä.

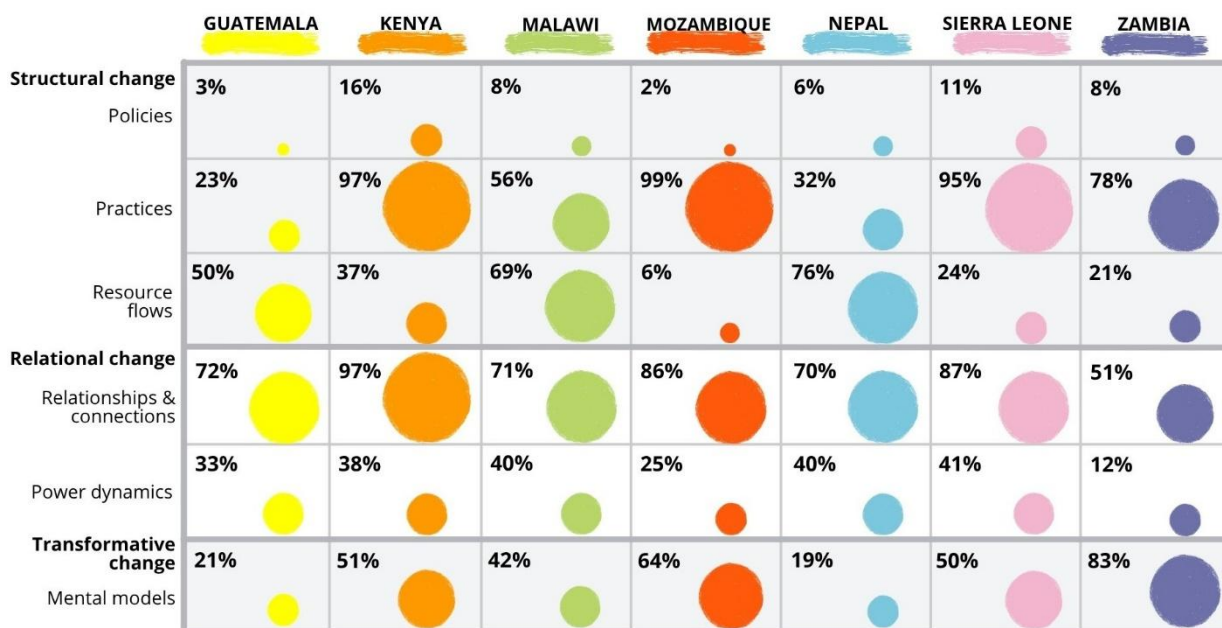
Ohjelman muutosteorian oletuksena on, että toimijälähtöisen muutokartoituksen lähestymistavan tukemana Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman vaikutuksella hankeyhteisöissä tapahtuu systeemistä muutosta. Tämän tarkastelemiseksi ohjelman seurannassa sovelletun *Outcome Harvesting* -menetelmän yhtenä analyysikerroksena käytettiin ”*Six Conditions of Systems Change*” -teoriaa. **Ohjelmakauden aikana kerätyt yhteensä 1 604 toimijakohtaista muutoskuvausta** analysoitiin teorian valossa, merkiten kuhunkin muutoskuvaukseen liittyvät systeemisen muutoksen elementit. Kuva 2 esittää missä määrin nämä edellytykset näkyivät ohjelmakaudella 2022–2025 kerätyissä muutoskuvauksissa. Kokonaisuutena voidaan todeta, että kaikkia systeemisen muutoksen edellytyksiä oli mukana muutoskuvauksissa.

Kuva 2. Ohjelmakauden 2022–2025 muutoskuvausten linkittyminen systeemisen muutoksen kuuteen edellytykseen. Prosenttiosuudet kuvaavat sitä, kuinka suuri osuus ohjelmakauden muutoskuvauksista liittyy kuhunkin edellytykseen. N=1604. Yksi muutoskuvaus voi linkittyä useampaan edellytykseen. Kuvan pohjana oleva kaavio on artikkelista *The Water of Systems Change* (Kania, Kramer, Senge, 2018).

Tyypillisimmin muutoksia havaittiin eri toimijoiden välisissä suhteissa ja yhteyksissä (77 % muutoskuvauksista) sekä toimintatavoissa tai käytännöissä (69 %). Resurssivirtojen liikkeitä kuvasi 43 % ja virallisiin linjauksiin liittyviä muutoksia 8 % muutoskuvauksista. Valtadynamiikan muutokset (34 % muutoskuvauksista) näkyivät yleisimmin nuorille avautuvissa tiloissa, mahdollisuuksissa päästä vaikuttamaan ja tulla kuulluiksi erilaisilla foorumeilla. Transformatiivisen muutoksen edellyttämiä ajattelumallien muutoksia nähtiin 46 %:ssa muutoskuvauksista.

Systeeminen muutos tapahtuu aina tietyssä kontekstissa, joten sen edellytysten toteutumista muutoskuvauksissa on tarkasteltu maakohtaisesti (kuva 3). Vaikka osassa hankkeita virallisiin linjauksiin vaikuttaminen ei ole ollut keskeinen tavoite, myös hankekohtainen analyysi osoittaa, että muutoksia on havaittu kaikilla systeemisen muutoksen kuudella edellytyksen tasolla.

Kuva 3. Systeemisen muutoksen kuuden edellytyksen esiintyminen ohjelmakauden 2022–2025 aikana raportoiduissa muutokuvauksissa ohjelmamaittain. Edellytyksen osuus hankekohtaisissa muutokuvauksissa on esitetty sekä prosenttilukuna että ympyrän kokona. Sama muutokuvauus voi linkittyä useampaan edellytykseen.

Muutostarkoituksena lähestymistapana eroaa perinteisestä tulosketjuajattelusta siinä, ettei muutosta nähdä lineaarisena eikä aikaansaatavien muutosten syy-seuraussuhteita määritellä etukäteen. Muutosta kohti tavoiteltua visiota ohjataan havaittujen muutosten ja niihin vaikuttaneiden tekijöiden analyysistä kartoitettuna ymmärryksen perusteella. Tavoitteisiin johtavia mahdollisia polkuja on lukuisia, ja niitä vauhdittavat, hidastavat tai estävät ohjelman ohella muutkin tekijät.

Taksvärkin ohjelman visiona on ollut kestävä ja oikeudenmukainen maailma, jossa moninaisuutta kunnioitetaan ja jokaisen nuoren ihmisoikeudet toteutuvat.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään Taksvärkin kehitysyhteistyön tuloksia ja vaikuttavuutta koko ohjelmakaudelta 2022–2025 muutosteorian toimijakohtaisten tulostavoitteiden mukaisesti. Tulokset perustuvat tuloskehikon mukaisen indikaattoridatan lisäksi muutokuvauksetietokantoihin kirjattuihin havaintoihin hankkeiden toimijoissa ja yhteisöissä tapahtuneista muutoksista. Raportissa käytetyt esimerkit ovat pääosin vuoden 2025 muutokuvauksista, lukuun ottamatta joitakin merkittäviä nostoja ohjelman aiemmilta vuosilta.

Tulosanalyysissä muutokuvaukset on luokiteltu tulosalueittain ohjelmatasolle määriteltyjen toimijakohtaisten edistyksen merkkien (*progress markers*) mukaisesti. ”*Expect to see*” -tason varhaiset muutoksen merkit kuvaavat toimijoiden herännyttä kiinnostusta, uudenlaista asennetta ja voimaantumista suhteessa nuorten osallisuuteen ja ihmisoikeuksiin. Nämä ovat muutospolun ensimmäisiä askeleita. ”*Like to see*” -tason muutokuvaukset ovat havaintoja toimijoiden aktiivisesta sitoutumisesta muutoksiin: vakiintuvasta toiminnasta, joka kuitenkin saattaa olla vielä satunnaista ja vakiintuakseen tarvitsee vahvistusta hankeorganisaatiolta. ”*Love to see*” -tason muutokuvaukset ovat esimerkkejä laajemmasta, transformatiivisesta muutoksesta, vakiintuneesta ihannetilanteesta, joka lähentelee tavoiteltavaa visiota. Ohjelman toteutuksessa ”*like to see*” -taso on keskeisin tavoitetaso, jonka säännöllinen tarkastelu ohjaa toimintatapojen kehittämistä ja vahvistaa työn tuloksellisuutta.

3.2.2 Vastuunkantajat toimivat oikeusperustaisesti ja luovat tilaa nuorten osallisuudelle

Vastuulliset viralliset vastuunkantajat tekevät päätöksiä ja tarjoavat palveluja oikeusperustaisesti. He huomioivat, osallistavat ja luovat tilaa moninaisten ryhmien (lapset, nuoret, vammaiset ja etniset ryhmät) mielekkäälle edustukselle päätöksentekoprosesseissa.

– Ohjelmakauden 2022–2025 kehitysyhteistyön tulostavoite 1

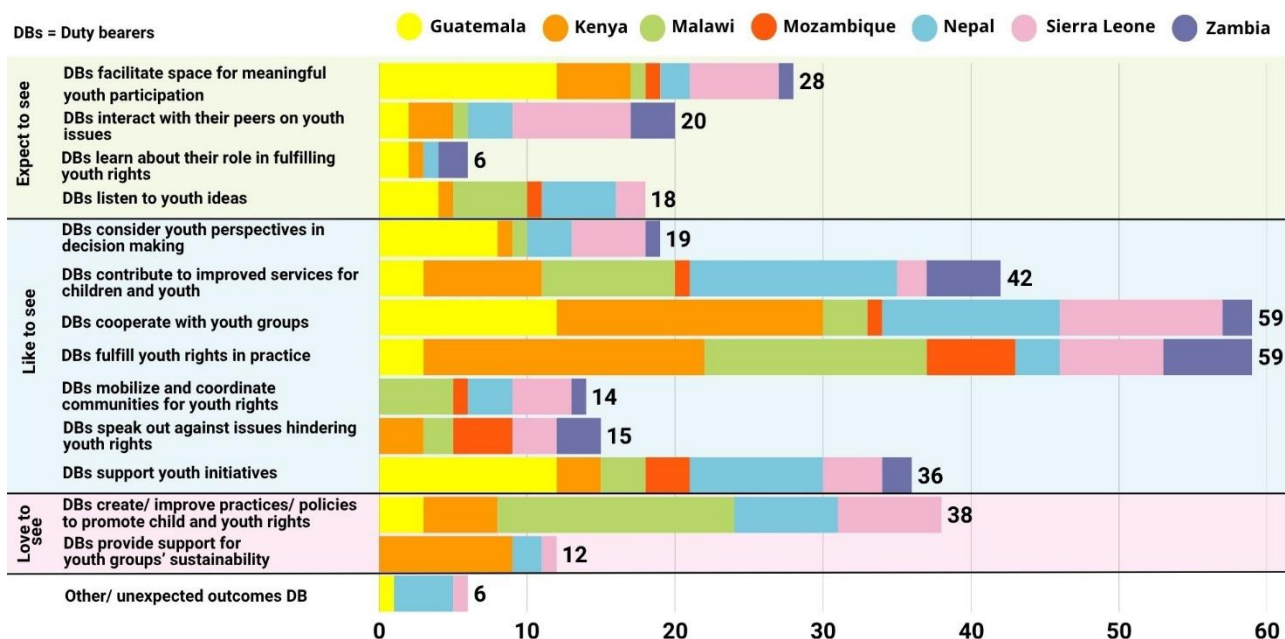
Taksvärkin ohjelmassa keskeisiä virallisia vastuunkantajia ovat paikallis- ja aluetason päättäjät, viranomaiset ja nuorille merkittävien julkisten palvelujen kuten koulutuksen, terveydenhuollon ja lastensuojelun työntekijät. Ohjelman muutosteoria määrittelee virallisiksi vastuunkantajiksi myös yhteisöjen perinteiset johtajat ja päätöksiä tekevien yhteisö rakenteiden edustajat, jotka käytännössä muokkaavat ja ylläpitävät yhteisöjen sääntöjä, käytäntöjä ja niiden valvontaa. Muutosteoriassa esitetyt muutostavoitteet vastuunkantajille koskevat heidän rooliaan lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen takaajina sekä yhdenvertaisen osallisuuden edistäjinä.

Taksvärkin ohjelman tukemissa hankkeissa työ vastuunkantajien kanssa keskittyy nuorten osallisuuteen ja vammaisinklusion edistämiseen paikallistasolla. Ohjelma lisää vastuunkantajien ja nuortenryhmien välistä yhteistyötä sekä vahvistaa vastuunkantajien osaamista ja motivaatiota toimia nuorten oikeuksien edistäjinä.

Ohjelmakauden aikana vastuunkantajille järjestetyillä yhteensä **171 koulutuksella, työpajalla ja keskustelutilaisuudella** vahvistettiin heidän käytännön osaamistaan tukea nuorten oikeuksia ja osallisuutta sekä tunnistaa, ehkäistä ja puuttua nuorten kohtaamia väärinkäytöksiä kuten lapsityötä ja sukupuolistunutta väkivaltaa. Ohjelman tukemat nuortenryhmät myös vaikuttivat suoraan päättäjiin erilaisilla kampanjoilla ja aloitteilla. Ohjelmakaudella tehtiin intensiivistä yhteistyötä **53 oppilaitoksen kanssa** ja tuettiin yhteistyökoulujen opettajia ja hallintoa kehittämään nuorisolähtöisiä ja inklusiivisia toimintatapoja. Vastuunkantajiin suunnatulla toiminnalla lisättiin dialogia nuorten ja keskeisten vastuunkantajien välille, parantaen vastuunkantajien ymmärrystä nuorten näkökulmiin ja heidän yhteisöissään tekemiinsä havaintoihin. **Ohjelmakauden 2022–2025 aikana tavoitettiin yli 1 900 vastuunkantajaa.**

Koko ohjelmakauden aikana kerättiin yhteensä 372 vastuunkantajia koskevaa muutoskuvausta (kuva 4). Ohjelmakauden muutoskuvauksista 19 % kuvasi ”*expect to see*” -tasoa eli ensiaskeleen muutoksia. Noin 66 % muutoskuvauksista liittyi ohjelman progressiivisen muutosajattelun mukaisiin ”*like to see*” -tason edistyksen merkkeihin, jotka kuvastavat hanketoimijoiden aktiivista ja sitoutunutta toimintaa, jolla on potentiaalia jatkua myöhemmin myös ilman hankkeen tukea. Muutoskuvauksista 13 % liittyi ”*love to see*” -tason edistyksen merkkeihin, joita voidaan pitää merkkeinä transformatiivisesta muutoksesta. Lisäksi joukossa oli kuusi odottamattomia muutoksia kuvaavaa havaintoa. Jokaiselle tasolle on määritelty tietyt edistyksen etapit (*progress markers*), joiden kautta muutoksen kohti toimijakohtaisia tavoitteita on oletettu tapahtuvan.

Ohjelmamaissa kerätyissä muutoskuvauksissa on korostunut vuodesta toiseen vastuunkantajien lisääntyvä toiminta nuorten oikeuksien hyväksi, samoin kuin nuorten kuuleminen ja tuki nuorten aloitteille. Koko ohjelmakauden ajan, ja erityisesti vuonna 2025, yleisin kirjattu havaintotyyppi oli vastuunkantajien kasvava yhteistyö nuortenryhmien kanssa (16 % ohjelmakauden havainnoista). Saman verran muutoskuvauksia kirjattiin kategoriaan ”vastuunkantajat toteuttavat nuorten oikeuksia käytännössä”. Nämä ovat ohjelman muutosteorian näkökulmasta keskeisiä tavoitteita ja edellytyksiä nuorten toimijuudelle yhteisöissään.

Kuva 4. Ohjelmakauden 2022–2025 ajalta raportoidut virallisia vastuunkantajia koskevat muutostuvaukset jaoteltuina hankkeittain ohjelmataason edistuksen merkien (*progress markers*) mukaan.

Esimerkiksi Malawin hankeyhteisöissä tehtyjen koulujen esteettömyystoimien ja kampanjoinnin ansiosta yhä useamman vammaisen nuoren vanhemmat ilmoittivat lapsensa kouluun. Keniassa viranomaiset ovat lisänneet koordinaatiota ja jakaneet tietoa helpottaakseen henkilökortin hakuprosessia paperittomille nuorille. Kadulla eläville ja työskenteleville nuorille henkilötodistus on tärkeä askel palvelujen piiriin ja vakaampaan tulonhankintaan. Sierra Leonessa viranomaiset ovat tehneet aktiivista yhteistyötä nuortenryhmien kanssa sukupuolistuneen väkivallan ja teiniraskauksien ehkäisyssä ja tapausten seurannassa. Kaikissa ohjelmamaissa vastuunkantajat ovat olleet osallisina ja tehneet yhteistyötä nuorten järjestämissä tapahtumissa ja kampanjoissa.

Muutostuvauksissa korostuivat myös vastuunkantajien panostus lapsia ja nuoria hyödyttävien palvelujen parantamiseen (11 % havainnoista), tuki nuorten aloitteille (10 %) ja tilan luominen nuorten osallisuudelle (8 %). 5 % havainnoista kuvasi nuorten ideoiden kuulemista ja toiset 5 % nuorten näkemysten huomioimista päätöksenteossa.

Ohjelmakauden havainnoista 10 % liittyi vastuunkantajien käyttöön ottamiin tai edistämiin lasten ja nuorten oikeuksia tukeviin käytäntöihin ja linjauksiin kuten koulutyötä rauhoittavat tai mahdollistavat, lastensuojelua tehostavat, tai nuorten työllisyyttä vahvistavat yhteisösäännöt. Esimerkiksi Malawissa päivitettiin kahden koulun evakuoitisuunnitelmat vammaisten opiskelijoiden tarpeita huomioiden. Nuorten oikeuksia edistäviä käytäntöjä ovat myös nuorten systemaattiset kuulemiset ja tavat konsultoida nuoria esimerkiksi koulujen kunnostushankkeiden valvonnassa tai nuorille keskeisten politiikkalinjausten valmistelussa.

Nämä ovat esimerkkejä *love to see* -tason transformatiivisista muutoksista, jotka vahvistavat ohjelmakaudella aikaan saatujen muidenkin tulosten kestävyttä. Toinen merkittävä *love to see* -tason muutostyyppi on vastuunkantajien tuki nuortenryhmien kestävyydelle (3 % havainnoista). Vastuunkantajien tuki on ollut materiaalista kuten tarvikkeita, toimitiloja tai pääomaa kollektiiviselle tulonhankinnalle, tai kapasiteettia vahvistavaa, kuten tilaisuuksia osallistua koulutuksiin ja oppia uusia tietoja ja taitoja. Erityisesti Nepalissa vastuunkantajat ovat perustaneet

aluetason nuortenryhmien verkostoja, jotka tukevat nuorten välistä kokemustenvaihtoa, oppimista ja mahdollistavat viranomaisille luontevasti nuorten konsultoinnin erilaisissa tilanteissa.

Ohjelmakauden aikana kerätyistä vastuunkantajia koskevista muutokuvauksista merkittävä osa liittyi koulutukseen tai opetukseen (28 %), seksuaaliterveyteen tai -oikeuksiin (16 %), sukupuolten tasa-arvoon (16 %), vammaisten oikeuksiin ja vammaisinklusion (15 %) tai terveystietoon, terveyspalveluihin ja hygieniaan (14 %). Muutokuvauksista 8 % liittyi ilmastoon tai ympäristöön. Kerätyistä havainnoista 29 % kuvaa tulosten kestävyiden kannalta merkityksellisiä muutoksia. Nuortenryhmät ovat selkeästi saavuttaneet aseman näkyvinä nuorisokysymysten asiantuntijoina, nuorten äänen edustajina ja relevantteina yhteiskunnan toimijoina, joiden osaamista vastuunkantajat ovat hyödyntäneet monissa paikallistason suunnittelu- ja kehittämisprosesseissa, viranomaislinjausten valmistelussa ja tapahtumien järjestämisessä. Nuorille on jopa maksettu palkkioita pyydetyistä yhteistyöstä, mikä lisää ryhmien taloudellista kestävyttä. Poliittikatason muutokset kuten tehdyt linjaukset ja nuorten oikeuksien toteutumista parantavat käytännöt ovat niin ikään esimerkkejä ohjelman myötävaikutuksella aikaan saaduista kestävästä muutoksista.

Ohjelmakauden aikana kerätyt, vuodesta toiseen saman suuntaista kehitystarinaa kuvaavat havainnot osoittavat **vastuunkantajien vakiintuvaa tukea nuortenryhmien toiminnalle sekä kasvavaa panostusta lasten ja nuorten oikeuksiin ja osallisuuteen**. Nuortenryhmät ovat verkostoituneet paikallisesti, ne näkyvät yhteisöissä ja niillä on vahvoja aikuisia tukijoita. Nuorten saama jalansija paikallisilla päätöksentekofoorumeilla ja yhteisö rakenteissa on kasvanut ohjelmakauden aikana. Vastuunkantajat ovat useissa esimerkeissä lähestyneet nuortenryhmiä pyytäen heitä yhteistyöhön erilaisten tapahtumien tai kampanjoiden järjestämiseen. Tämä on osoitus nuorten aseman ja potentiaalinn tunnistamisen laajenemisesta hankeyhteisöissä.

Ohjelman vaikutuksesta tapahtuneiden muutosten kokonaiskuvaa valaisevien muutokuvauksen tarkastelun lisäksi vastuunkantajien tulosaluetta seurataan kolmen spesifimmän tulosindikaattorin avulla: 1.1: nuorille tärkeiden palveluiden saatavuuden ja laadun parantuminen, 1.2: aikaansaadut tai uudistetut, nuorten oikeuksia edistävät linjaukset ja käytännöt, sekä 1.3: nuorten kuulemisen alustat ja käytännöt yhteisöissä. Näistä kerätään sekä määrällistä tietoa suoraan kumppanijärjestöiltä että laadullista tietoa konkreettisten muutokuvauksen muodossa.

Nuorille tärkeiden palveluiden saatavuuden ja laadun parantamiseen (*Outcome ind. 1.1: Observations related to improved accessibility and/or quality of services relevant to youth*) liittyviä konkreettisia muutokuvauksia kerättiin ohjelmakauden 2022–2025 ajalta yhteensä 65. Näistä suurin osa liittyi terveyspalveluihin tai koulutukseen, erityisesti koulujen inklusiivisuuteen tai koulupudokkuuden vähentämiseen, tai teiniäitien, vammaisten lasten ja muiden haavoittuvassa tilanteessa olevien lasten ja nuorten koulunkäynnin edellytysten parantamiseen. Esimerkiksi Malawissa yhteisöjohtajat ovat edellyttäneet vanhempia ilmoittamaan lapsensa kouluun, estämään lapsiavioliittoja ja valvomaan perinteisten seremonioiden kuten nuorten initiaatioleirien rajaamista koulujen loma-ajoille. Kouluviranomaiset Nepalissa ja Malawissa ovat nuorten tekemän vaikuttamistyön tuloksena lisänneet oppilaitosten resursseja ja palkanneet lisää opettajia. Koulujen edustajat ovat perustaneet stipendirahastoja ja keränneet varoja koulujen parannuksiin. Nepalissa paikalliset klinikat ovat tehneet yhteistyötä koulujen kanssa järjestämällä terveysteemapäiviä ja näin laajentaneet lasten terveystarkastusten kattavuutta.

Viranomaiset ohjelman toiminta-alueilla ovat aidosti kuulleet nuorten huolia ja toteuttaneet tarvittavia muutoksia. Esimerkiksi Malawissa kaukana terveysasemista sijaitsevien hankeyhteisöjen nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen saatavuus on parantunut

kiertävien klinikoiden toiminnan laajentamisen ja hankeyhteisöihin koulutettujen vertaistukihenkilöiden myötä, ja Mosambikissa hiv-hoitojen saatavuutta haavoittuvassa asemassa oleville on helpotettu. Keniassa on saatu aikaan matalan kynnyksen käytäntöjä ja maksuhojennuksia helpottamaan kadulla elävien ja työskentelevien nuorten pääsyä terveyspalvelujen piiriin sekä asiointia viranomaisten kanssa esimerkiksi henkilöllisyystodistuksen hakuprosessin yhteydessä. Näiden muutosten ansiosta kadulla elävät ja työskentelevät nuoret ovat saaneet paremmat edellytykset toimia täysivaltaisina kansalaisina.

Toinen lasten ja nuorten oikeuksien rakenteellista toteutumista kuvaava indikaattori koskee **nuorten oikeuksia edistäviä uusia tai uudistettuja linjauksia ja käytäntöjä** (*Outcome ind. 1.2: Number and type of new/improved policies and practices that promote and protect child and youth rights*). Indikaattori kattaa niin paikallistason kuin kansallisetkin parannukset. Paikallistason parannuksiin luetaan alueellisten toimien ohessa yksittäisten koulujen tai terveysasemien sisäiset linjaukset ja käytännöt. Ohjelmakauden ajalta raportoitiin yhteensä 54 tällaista uudistusta tai uutta käytäntöä, joista 11 edistää sukupuolten tasa-arvoa ja kuusi vammaisten henkilöiden oikeuksia.

Raportoiduista uudistuksista 17 oli kansallisia lakien, politiikkalinjausten, toimenpideohjelmien tai käytäntöjen uudistuksia, joiden valmisteluun Taksvärkin kumppanit ja nuortenryhmät olivat osallistuneet. Tällaisia olivat mm. linjaus maksuttomasta toisen asteen koulutuksesta ja uudistettu nuorisopoliittinen, tasa-arvopoliittinen ja vammaispoliittinen linjaus sekä nuorten osallistamisen strategia Malawissa, sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista koskeva laki Sierra Leonessa, sekä Keniassa hoivauudistus, kansallinen hygieniaohjelma ja strategia päihteiden väärinkäytön ehkäisemiseen.

Paikallistason linjauksia olivat esimerkiksi Malawissa, Salimassa uudistetut luokalta siirtymisen kriteerit, sukupuolten tasa-arvoa edistävät turvastandardit ja ohjeistukset oppilasasuntoloille, alueviranomaisten toimialakohtaiset toimintasuunnitelmat vammaisinklusiioon sekä erilaiset yhteisösäännöt varmistamaan turvallista koulunkäyntiä ja kaikkien lasten pääsyä kouluun. Vuonna 2023 Keniassa Kisumun kunta hyväksyi politiikkalinjauksen seksuaali- ja sukupuolistuneen väkivallan vähentämiseksi, ja Guatemalassa Chimaltenangon kunta hyväksyi uuden nuorisopoliittisen ohjelman. Taksvärkin tukemat nuortenryhmät olivat mukana valmistelemassa näitä linjauksia. Sierra Leonessa saavutettiin merkittävä edistysaskel tyttöjen oikeuksiin vuonna 2024, kun Baoma Chiefdomin päällikkö allekirjoitti silpomisseremonioita hallitsevan Bondo Societyn johtajien kanssa sopimuksen alaikäisten silpomisen kieltämisestä.

Nuorten osallisuuteen ja kuulemiseen liittyviä paikallisia linjauksia ja käytäntöjä olivat mm. Malawissa Saliman alueellisen nuorisotoimen perustamat uudet nuortenryhmät ja Nepalin viranomaisten perustamat alueelliset nuorisoverkostot, jotka ovat erinomaisia esimerkkejä oikeusperustaisen nuorisotyön toteuttamistavoista ja viranomaisille helpoista rakenteista nuorten kuulemiseen. Lisäksi Guatemalassa on vuonna 2025 perustettu uusia rakenteita nuorten kuulemiseksi väkivallan ehkäisyyn tähtäävän politiikkalinjauksen valmistelussa sekä tehostamaan nuorten osallisuutta Chimaltenangon kunnan väkivallan ehkäisykomiteassa ja sisäministeriön ylläpitämässä alueellisessa palvelulautakunnassa.

ESIMERKKI MALAWISTA

Ohjelman tukemassa Malawin hankkeessa on tehty pitkäjänteistä työtä paikallisten yhteisörakenteiden kanssa turvaamaan lasten ja nuorten oikeutta koulutukseen, fyysiseen koskemattomuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Hankealueella sijaitsee kaksi yläkoulua, joihin tullaan opiskelemaan pitkienkin matkojen päästä. Koulujen yhteydessä olevissa oppilasasuntoloissa ei ole riittävästi paikkoja kaikille kauempaa tuleville opiskelijoille, joten moni nuori majoittuu yksityishenkilöiden ylläpitämissä epävirallisissa asuntoloissa altistuen monenlaisille riskeille. Tähän haasteeseen on hankeyhteisöissä puututtu yhteisörakenteiden ja kyläpäälliköiden johdolla laadituilla turvastandardeilla ja ohjeistuksilla. Standardien toteutumista valvomaan perustettiin vuonna 2023 yhteisötason turvakomiteat, jotka tekevät tarkastuksia asuntoloihin, puuttuvat havaittuihin epäkohtiin ja tarvittaessa siirtävät nuoria pois puutteellisista majoitustiloista. Vuonna 2024 perustettiin nuorten omat foorumit valvomaan epävirallisten asuntoloiden tilannetta. Niiden jäsenet edustavat asuntoloissa majoittuvia tyttöjä ja poikia, ja ne toimivat tiiviissä yhteistyössä koulujen, turvakomiteoiden ja yhteisörakenteiden kanssa valvoen standardien ajantasaisuutta ja toteutumista käytännössä. Turvastandardit, turvakomiteat ja nuorten foorumit valvovat kaukana vanhemmistaan asuvien nuorten etua, varmistaen heille turvalliset asuinolosuhteet ja opiskelurauhan.

Yhteisöissä ja kunnissa aktiivisia **nuorten kuulemisen ja osallistumisen tiloja** (*Outcome ind. 1.3: Number and type of forums where decision-makers and community structures meaningfully involve youth participation*) raportoitiin ohjelmakauden ajalta yhteensä 189. Nuorten kuulemisen tilojen määrä vaihteli vuosittain erilaisten prosessien luonteesta ja nuortenryhmien ajankäytön priorisoinnista riippuen. Erityisesti Malawissa ja Sierra Leonessa osallistumisfoorumien määrä kasvoi voimakkaasti ohjelmakauden aikana. Guatemalassa näkyy nuortenryhmien saavuttama asema hankekunnissa, kun nuoret alkoivat ohjelmakauden loppua kohden saada jalansijaa yhä useammilla kuntien vaikuttamisfoorumeilla ja asiantuntijaverkostoissa. Ohjelmatasolla nuorten kuulemisen tilojen määrä kaksinkertaistui ohjelmakauden aikana lähtötasoon verrattuna, mikä osaltaan kertoo ohjelman keskeisen tavoitteen onnistumisesta.

Ohjelmakauden 2022–2025 aikana Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelma on vahvistanut hankeyhteisöissä sellaisia toimintamalleja ja rakenteita, joiden avulla on syntynyt merkityksellisiä yhteyksiä nuorten ja vastuunkantajien välille. Vastuunkantajien valmiudet ja kasvava sitoutuminen nuorten oikeuksiin ja osallisuuteen on johtanut konkreettisiin muutoksiin nuorille tärkeiden palvelujen laadussa ja saavutettavuudessa, päätöksenteon osallistavuudessa ja paikallisissa rakenteissa. Nuortenryhmät ovat onnistuneet vakiinnuttamaan asemansa oikeuksiensa asiantuntijoina ja yhteiskunnallisina toimijoina, samalla kun nuorten osallistumista päätöksentekoon on tuettu uusilla rakenteilla, linjauksilla ja käytännöillä. Nuortenryhmien aktiivien vahvistunut asema yhteiskunnallisina toimijoina on lisännyt vastuunkantajien intressiä kuulla nuoria ja hyödyntää heidän asiantuntemustaan, lisäten nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin ja palveluihin. Samalla **vastuunkantajien kanssa muodostuneet yhteistyösuhteet ovat parantaneet nuortenryhmien toimintaedellytyksiä ja kestävyyttä.** Vastuunkantajien toiminnassa saavutetut tulokset osoittavat, että ohjelman vaikutukset ulottuvat hanketoimintoja laajemmalle ja vahvistavat edellytyksiä nuorten oikeuksien toteutumiselle.

3.2.3 Taitavat ja osaavat nuoret omaavat äänen ja päätöksentekovaltaa

Taitavat ja osaavat nuoret omaavat äänen ja päätöksentekovaltaa luodakseen tasa-arvoisia ja kestäviä yhteisöjä, joissa kunnioitetaan moninaisuutta ja ihmisoikeuksia.

– Ohjelmakauden 2022–2025 kehitysyhteistyön tulostavoite 2

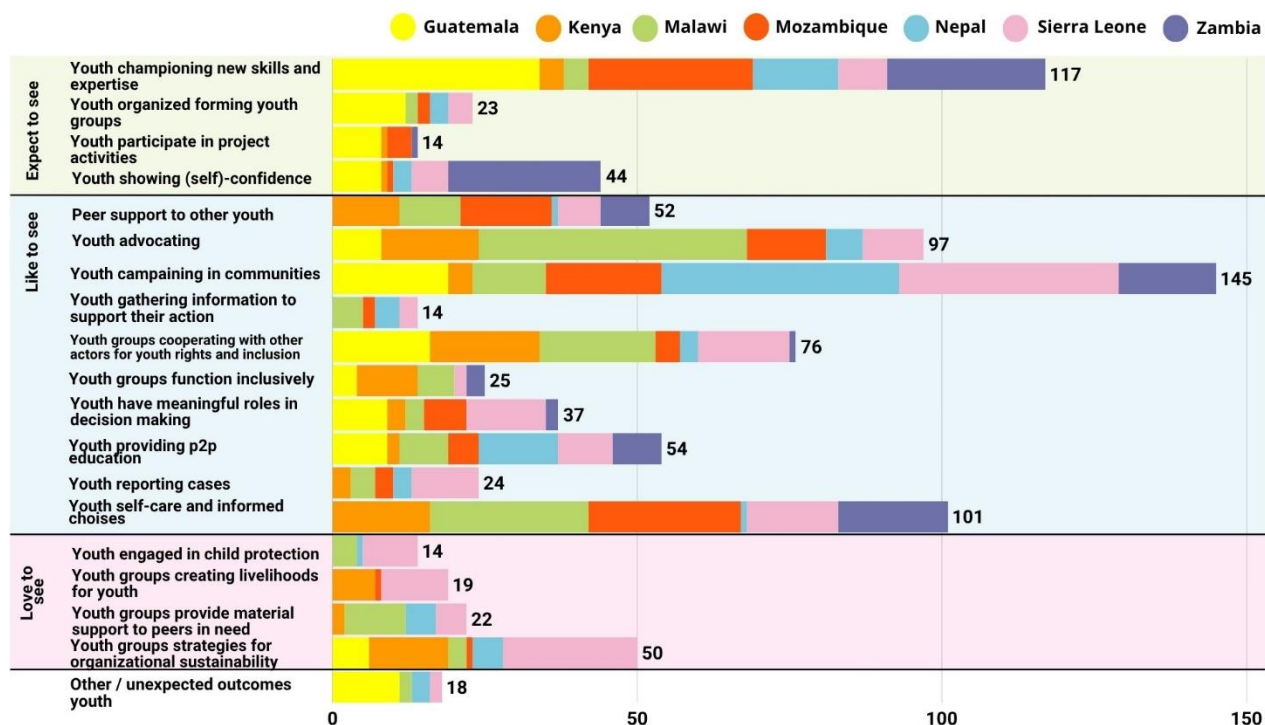
Nuoret ovat Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman muutosteorian keskiössä kahtena ryhmänä. **Aktiiviset nuoret** toimivat hankkeissa kansalaisvaikuttajina, vertaiskouluttajina, roolimalleina sekä aktivisteina omissa yhteisöissään. Heidän toimintansa kohdistui muihin nuoriin sekä nuorten oikeuksien edistämiseen ja toteutumiseen laajemmin yhteiskunnassa. Aktiivisten nuorten järjestämään toimintaan **osallistuvat nuoret** tulivat tietoisiksi oikeuksistaan sekä saivat motivaatiota ja inspiraatiota ryhtyä itsekin vaikuttamaan aktiivisemmin omien yhteisöjensä kehittämiseen. Nuoret aktiivit edellyttivät myös virallisten vastuunkantajien osallistavan nuoria entistä tiiviimmin päätöksentekoon sekä turvaavan nuorten oikeuksien toteutumisen.

Ohjelmakauden aikana kehitysyhteistyöhankkeissa toimi noin 6 200 aktiivista nuorta 187 nuortenryhmän kautta. Nuorten neuvostot, ryhmät, yhdistykset, oppilaskunnat, kouluissa toimivat tyttöjen foorumit sekä erilaiset lasten ja nuorten vertaisryhmät olivat käytössä olevia järjestäytymis- ja toimintamalleja. **Yli puolet (52 %) aktiivisista nuorista oli tyttöjä tai nuoria naisia. Aktiivisista nuorista vammaisia nuoria oli ohjelmakaudella keskimäärin 6 %,** mikä vastasi ohjelman tavoitetasoa. Heistä tyttöjä tai nuoria naisia oli keskimäärin 46 %. **Aktiivisista nuorista kuului ohjelman tasolla keskimäärin 11 % alkuperäiskansoihin tai dalit-ryhmään.** Guatemalan ja Nepalin hankkeissa heitä oli yhteensä 70 % nuorista. Ryhmien vastuuasemissa toimivista nuorista yli puolet oli tyttöjä (52 %) ja vammaisia nuoria 4 % (5 % vuonna 2025).

Aktiivinuorten järjestämiin vertaiskoulutuksiin ja tapahtumiin osallistui noin **102 600 nuorta**. Lisäksi nuoria tavoitettiin radion, television ja sosiaalisen median kautta.

Ohjelman muutostavoitteet liittyvät nuorten kasvavaan ääneen ja rooliin aktiivisina kansalaisina. **Nuoria koskevia muutokuvauksia raportoitiin ohjelmakaudella yhteensä 946** (kuva 5). Näistä muutokuvauksista 66 % liittyi ohjelman muutosajattelun mukaisiin *“like to see”* -tason edistyksen merkkeihin, jotka kuvastavat hanketoimijoiden aktiivista ja sitoutunutta toimintaa sekä yhteisöissä näkyviä muutoksen merkkejä, joilla on potentiaalia jatkaa myös ilman hanketoimintoja. 11 % muutokuvauksista liittyi *“love to see”* -tason edistyksen merkkeihin, joita voidaan pitää transformatiivisen muutoksen osoituksena. 21 % kuvasi *“expect to see”* -tasoa eli ensiaskeleen muutoksia nuorten osallistumisessa, järjestäytymisessä, opituissa taidoissa ja kasvaneessa itseluottamuksessa. Muutoskuvausten painottuminen *“like to see”*- ja *“love to see”*- tasojen edistyksen merkkeihin ohjelmakauden viimeisenä vuotena antaa nuorten tulosalueen kohdalla viitteitä lisääntyneestä tulosten kestävydestä ja transformatiivisuudesta ohjelman edetessä.

Koko ohjelmakaudella eniten nuorten muutokuvauksia kertyi vammaisinkluusioon ja vammaisten oikeuksiin (19 %) sekä nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja oikeuksiin (19 %) liittyen. Tulosten kestävyteen viittaavia elementtejä havaittiin muutokuvauksissa runsaasti (18 %). Sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä tyttöjen ja nuorten naisten oikeuksiin (18 %), koulutukseen (17 %) ja terveyteen (16 %) liittyviä muutokuvauksia raportoitiin myös merkittävästi. Kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen liittyviä muutokuvauksia raportoitiin 10 % kaikista muutokuvauksista. Ympäristöön tai ilmastokestävyys liittyi 8 % muutokuvauksista.

Kuva 5. Ohjelmakauden 2022–2025 ajalta raportoidut nuoria koskevat muutokuvaukset jaoteltuina hankkeittain ohjelmataason edistyksen merkkien (*progress markers*) mukaan.

Nuorten tulosalueen muutokset voidaan karkeasti jakaa yksilötason muutoksiin sekä nuorten ryhmien tasolla tai niiden järjestäytyneen toiminnan kautta tapahtuviin muutoksiin. Kollektiivisia tuloksia ja saavutuksia yleensä edeltävät henkilökohtaiset kehitystarinat. Edistyksen merkkejä ovat esimerkiksi nuorten uudet taidot ja osaaminen (12 % muutokuvauksista), kasvava itseluottamus (5 %) sekä itsestä huolehtiminen ja vastuulliset elämänvalinnat (11 %).

Nuorten lisääntynyttä ehkäisymenetelmien käyttöä sekä tietoisuutta seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, palveluihin pääsyä ja hakeutumista tai hoitoihin sitoutumista raportoitiin etenkin Mosambikissa ja Malawissa. Teiniraskauksien vähentymistä ja tyttöjen koulutuksen priorisointia raportoitiin Malawin lisäksi myös Sierra Leonessa. Ohjelmataasolla noin 16 700 nuorta koulutettiin tai sai tietoa ja palveluita seksuaali- ja lisääntymisterveydestä kaikissa ohjelmamaissa.

Nuorten huumeiden ja alkoholin käytön vähenemistä raportoitiin Sierra Leonessa, Mosambikissa ja Keniassa. Tähän on vaikuttanut nuorten tekemä kampanjointi, elämäntaitokoulutukset, vertaistuki, vaihtoehtoinen toiminta sekä viranomaisyhteistyö. Nuorten uusia toimeentulon lähteitä, ammatillista kouluttautumista sekä koulumenestystä raportoitiin Malawissa, Sierra Leonessa, Keniassa ja Mosambikissa, myös vammaisten nuorten keskuudessa. Keniassa kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten rekisteröityminen henkilöllisyystodistuksen saamiseksi mahdollistaa mm. terveydenhuollon piiriin pääsyn. Lukuisat nuoret saivat vuokrattua itselleen kodin lisääntyneen toimeentulon, yhdistysten säästömallien ja päihteettömyyden ansiosta. Kadulla asuvia ja työskenteleviä nuoria saatiin myös palaamaan perheidensä luo.

Havaintoja nuortenryhmien kestävyysstrategioista oli 5 % raportoiduista nuorten muutokuvauksista. Nuortenryhmien kestävyysstrategiat liittyivät useimmiten toimeentuloon ja varainhankintaan, mutta myös vakiintuneeseen ja tunnustettuun asemaan yhteisöissään.

ESIMERKKI SIERRA LEONESTA

Sierra Leonessa Bon alueella vammaisten nuorten Disable Empowerment Foundation -ryhmän jäsenet hankkivat aiemmin toimeentulonsa pääosin kerjäämällä. Hankkeen tuella ja nuorten toiveesta ryhmän jäsenet oppivat uusia kädentaitoja, ja ryhtyivät valmistamaan ja myymään esimerkiksi vaatteita, peruukkeja ja maataloustyökaluja. Myyntituloilla he pystyivät nyt elättämään perheensä ja lähettämään lapsensa kouluun. Lisäksi nuoret investoivat määrätietoisesti esimerkiksi maanviljelyyn ja sadon prosessointiin. Yritteliäisyytensä ansiosta ryhmä on saanut mittavia tilauksia esimerkiksi koulupukujen ompelemiseksi sekä lisätukea uusilta rahoittajilta. Ryhmä on kouluttanut alueen muita vammaisia nuoria, tukenut yhteisönsä jäseniä mm. terveydenhuoltokuluissa, rakentanut yhteisönsä vammaisten turvakodin ja myöntänyt jäsenilleen pienlainoja toimeentulon hankkimiseksi.

Ryhmän jäsenet ovat kouluttaneet alueensa yhteisöjä vammaisten oikeuksista ja vammaisinkluusiosta. Asenteet vammaisia kohtaan olivat ennen syrjiviä, mutta nyt heitä arvostetaan. Vammaiset nuoret voivat osallistua merkittävästi alueidensa kehitykseen. Kun heihin uskotaan ja he saavat mahdollisuuksia, voivat vammaiset nuoret vaikuttaa aktiivisina ja motivoituneina toimijoina, hyödyntäen kaiken potentiaalinsa.

Työkaluja kuten viidakkoveitsiä takova ja myyvä vammaisen nuori kertoo: "Ennen kerjäsin kadulla rahaa ruokaan. Nyt ihmiset kerjäävät minulta alennusta tuotteistani".

"Love to see"-tason edistyksen merkkejä ovat myös toimeentulomahdollisuuksien luominen nuorille (2 % muutostilauksista) sekä aineellinen tuki vähävaraisille nuorille (3 %).

Keniassa kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten yhdistykset ovat osoittaneet taloudellista kestävyttä hallinnoimalla toimeentuloaan, säästöjään sekä yhdistysten sisäisiä pienlainoja omavaraisesti ja tukien samalla perheitään ja muita nuoria. Moni nuori sai vuokrattua itselleen kodin. Pääsy itsenäiseen asumiseen tarjosi vakaan elinympäristön, jonka ansiosta nuoret pystyivät keskittymään paremmin toimeentuloon ja henkilökohtaiseen kehitykseen sekä integroitumaan yhteiskuntaan. Muutto vuokra-asuntoon on osoitus talouslukutaidon käytännön soveltamisesta, mikä viittaa pitkäaikaiseen käyttäytymisen muutokseen sekä pienempään alttiuteen hyväksikäytölle, asunnottomuudelle ja taloudellisille kriiseille. Mosambikissa aiemmin työttömät nuoret saivat tukea pienyrittäjyysohjelmiinsa ja säästämismalliin paikallisen yhteisökehityssäätiön tuella, mikä auttoi heitä toimeentulon hankkimisessa ja mahdollisti hankkeen toimintoihin osallistumisen. Malawissa nuortenryhmät esimerkiksi kasvattivat vihanneksia ja soijapapuja sekä keräsivät varoja haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden koulutarvikkeisiin ja koulu-univormuihin. Nämä aloitteet tukivat erityisesti tyttöjen koulunkäyntiä ja oppimista.

Nuorten osallistuminen lastensuojeluun (1 % muutostilauksista) on *"love to see"*-tason edistyksen merkki. Malawissa, Nepalissa ja Sierra Leonessa nuortenryhmät estivät ja ehkäisivät lapsiavioliittoja ja Sierra Leonessa myös alaikäisten tyttöjen silpomisia yhteistyössä viranomaisten ja muiden vastuunkantajien kanssa.

Nuortenryhmien yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa nuorten oikeuksien ja inklusion edistämiseksi raportoitiin 8 % nuorten muutostilauksista. Malawissa nuortenryhmät edistivät nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin pääsyä. Yksi nuortenryhmä järjesti "Nuorten merkityksellinen osallistuminen" -koulutuksia yhteisön johtajille, koulujen hallintokomiteoille ja äitiryhmille, minkä ansiosta nuoret pääsivät osallistumaan esteettömien luokahuoneiden rakentamisen valvontaan. Nuortenryhmät Sierra Leonessa tekivät tiivistä ja tuloksellista viranomais- ja monitoimijayhteistyötä teiniraskauksien, huumeiden käytön, silpomisen sekä seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi, uudesta lainsäädännöstä tiedottamiseksi sekä tapausten lainmukaisen juridisen käsittelyn varmistamiseksi. Vastaavaa yhteistyötä nuoret ovat tehneet naisten maanomistusoikeutta koskevasta lainsäädännöstä tiedottamiseksi ja sen toimeenpanemiseksi. Port Lokon alueella hankkeen nuortenryhmät kutsuttiin mukaan

ministeriöiden tapaamisiin kertomaan alueen nuoriin vaikuttavista ajankohtaisista asioista. Guatemalassa nuortenryhmät ovat muodostaneet suhteita viranomaisten kanssa yhteisö- ja kunnallistasoilla ja saaneet heiltä tukea ja tunnustusta edistääkseen nuorten oikeuksien toteutumista ja kansalaisosallistumista alueidensa kehittämiseen. **Nuortenryhmien vaikuttava työ on huomattu. Heidän roolinsa on vakiintunut ja saanut tunnustusta osana alueidensa ja yhteisöjensä kehittämistä.**

Keniassa kadulla asuvat ja työskentelevät nuoret ovat vieneet yhdistystensä jäsenlistoja sairaalaan helpottaakseen hoitoon pääsyä. Liikuntarajoitteiset yhdistysten jäsenet ovat saaneet apuvälineitä rekisteröidyttyään kansalliselle vammaisvaltuustolle (NCPWD). Nuorten yhdistykset ovat lähestyneet paikallisjohtajia ja julkisen hallinnon edustajia seuratakseen havaitsemiaan epäkohtia ja sitä kautta edistäneet ihmisoikeuksiaan ja turvallisuuttaan. Yhdistysten suhteet poliisiin ovat parantuneet avoimen dialogin ansiosta. Nairobin alueella nuoret ilmoittivat huumeiden ja kiellettyjen aineiden myyjistä paikalliselle päällikölle, mikä kertoo muuttuneiden asenteiden lisäksi luottamuksesta ja hyvistä suhteista nuorten yhdistyksen ja päällikön välillä. Nairobissa hankkeen tukemia nuortenyhdistyksiä on palkittu osoituksena ”aktiivisesta ja väsymättömästä toiminnasta ihmisoikeuksien ja ympäristönsuojelun puolesta”. **Nuorilla on halua ja tahtoa muuttaa epäkohtia yhteisöissään sekä valmiuksia toimia niiden korjaamiseksi.**

Nuorten tulosalueelle on neljä indikaattoria, jotka ovat ohjelman tavoitteiden ja vaikuttavuuden kannalta erityisen merkittäviä: 2.1 Nuorten toisille nuorille järjestämien vertaiskoulutusten ja muiden tapahtumien määrä, 2.2 Nuorten järjestämien yhteisöille suunnattujen kampanjoiden tai muiden aktiviteettien määrä, 2.3 Nuorten määrä, joilla on merkityksellinen rooli päätöksenteossa tai yhteisörakenteissa sekä 2.4 Nuorten ajamien vaikuttamistyön aloitteiden määrä paikallisessa tai kansallisessa päätöksenteossa tai yhteisörakenteissa.

Nuoret järjestivät muille nuorille 6 453 vertaiskoulutusta tai tapahtumaa. Nuorten järjestämissä vertaiskoulutuksissa ja tapahtumissa, kuten myös heidän järjestämissään kampanjoissa ja muissa aktiviteeteissa, on kyse nuorten omaehtoisesta toiminnasta, jonka he ovat itse ideoineet ja toteuttaneet joko hankkeen tai yhteisöstä hakemansa tuen avulla. Vertaiskoulutusten ja tapahtumien aiheet liittyvät tyypillisesti nuorten oikeuksiin ja kansalaisaktivismiin, sukupuolten tasa-arvoon, haitallisten perinteiden kuten silpomisen ja lapsiavioliittojen vaikutuksiin, seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin, päihteiden väärinkäyttöön, mielen hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Muita käsiteltyjä aiheita ovat olleet ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu, juomaveden puhdistus, jätteiden kierrätys, muovin käytön vähentäminen ja digiturvallisuus.

Nuorten vertaiskoulutusta havainnollisti 6 % ja nuorten muille nuorille tarjoamaa vertaistukea 5 % raportoiduista muutokuvauksista ohjelmakauden aikana. Sierra Leonessa nuortenryhmät kouluttivat muita nuoria käyttämään sosiaalista mediaa erityisesti tiedotustyössä, jolla edistetään naisten voimaantumista ja lastensuojelua. Mosambikissa näkövammaisen oppilas perusti inklusiivista opetusta edistävän yhdistyksen ja opetti pistekirjoitusta muille koulunsa näkövammaisille oppilaille vapaaehtoisesti. Nepalissa koulun nuortenryhmä Jhapassa yhdessä ECCAn nuortenryhmän jäsenten kanssa organisoi koulutuksen nuortenryhmän edustajille digiturvallisuudesta. Nepalissa nuoret ovat myös järjestäneet kuukautisterveyskoulutuksia kouluissa ja yhteisöissä rikkoakseen kuukautistabuja. Sierra Leonessa ja Keniassa jaettiin kokemusasiantuntijoiden avulla huumeidenvastaista tietoa.

Malawissa koulupudokkaita nuoria tyttöjä ja teiniäitejä on saatu palaamaan opiskelun pariin. Keniassa vammaiset nuoret järjestivät vertaistukea ja mentorointia naapurustoissaan virallisten

dokumenttien saamiseksi, eri terveys- ja tukipalveluihin pääsemiseksi ja väärinkäytösten raportoimiseksi. Mosambikissa oppilaat alkoivat kohtelevaan seksuaalivähemmistöihin kuuluvia syrjimättä ja vammaisia oppilaita inklusiivisesti heidän erityistarpeensa huomioiden. Oppilaat perustivat koulussaan huumeidenvastaisen ryhmän, jonka avulla alkoholin ja huumeiden käyttö saatiin vähentymään. Hiv-tartunnan kanssa elävien vertaistukiryhmät ovat olleet tärkeitä tiloja osallistujille, joissa he ovat saaneet jakaa ajatuksiaan ja tuntemuksiaan luottamuksellisesti ja avoimesti. Saatu tuki ja yhteenkuuluvuus ovat lisänneet nuorten hoitoihin sitoutumista, terveyspalveluihin hakeutumista ja mielen hyvinvointia.

Nuoret järjestivät 1 189 yhteisöille suunnattua kampanjaa tai muita aktiviteetteja. Nuorten tärkeinä pitämiä aiheita olivat mm. ihmisoikeudet, sukupuoltenvälinen tasa-arvo, vammaisinkluisio, koulukiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisy, lapsiavioliittojen ja silpomisen lopettaminen, tyttöjen ja haavoittuvassa asemassa elävien nuorten koulunkäynnin tukeminen, nuorten työllistyminen, päihteiden väärinkäytön ehkäisy, seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden saatavuus, terveys ja hygienia sekä ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu.

Konkreettisia nuorten tiedotus- ja vaikuttamistoimintaan liittyviä havaintoja kerättiin 15 % muutostilaisuuksista. Malawissa nuortenryhmät tehostivat toimiaan nuorten tietoisuuden lisäämiseksi seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista ja vastuullisen käyttäytymisen edistämiseksi. Nuortenryhmät järjestivät tiedotuskampanjoita ja pojille suunnattuja keskustelutilaisuuksia, joissa hyödynnettiin urheilua, draamaa ja runoutta keskusteltaessa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista, lapsen oikeuksista, tyttöjen koulutuksesta sekä sukupuolten tasa-arvosta. Osallistavat toimintatavat auttoivat purkamaan tabuja esimerkiksi ehkäisyn ja kuukautisterveyden ympärillä, minkä seurauksena varhaisavioliittojen määrän raportoitiin vähentyneen ja ehkäisyvälineiden käytön lisääntyneen. Malawissa nuortenryhmä ymmärsi opetuksen inklusiivisuuden merkityksen ja aktivoitui osallistavan yhteisökehityksen hankkeissa, saaden ikätoverinsa mukaan tukemaan uusien esteettömien luokkarakennusten rakentamista Mneman ala-asteelle.

Nuorten järjestämissä kampanjoissa tehtiin yleisesti yhteistyötä muiden paikallisten toimijoiden kanssa, kuten paikallis- ja aluejohtajien, poliisin, kansalaisjärjestöjen ja median kanssa. Kampanjat tavoittivat paikallisyhteisöjä tehokkaasti ja saivat painoarvoa, kun vaikutusvaltaisessa asemassa olevat henkilöt ja tahot tukivat nuorten aloitteita. Sierra Leonessa nuortenryhmät kampanjoivat yhteisöissä silpomista, seksuaalista ja sukupuolittunutta väkivaltaa, lapsiavioliittoja, teiniraskauksia sekä *kush*-huumetta vastaan. Tapaukset ovat vähentyneet hankealueilla merkittävästi juridisten seuraamusten toimeenpanon myötä. Sierra Leonessa Bon alueella vammaisten nuorten ryhmä kampanjoi kouluissa vammaisten oikeudesta ilmaiseen koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Keniassa Nairobissa nuoret osallistuivat viikoittaisiin siivoustalkoisiin yhteistyössä yhteisön terveystyöntekijöiden kanssa. Nuoret istuttivat puuntaimia ja kukkia naapurustoihin ja julkisiin tiloihin. Kenian Kisumussa nuorten johtamat ympäristöhankkeet, kuten jätteiden lajittelu, yhteisön siivoustalkoot ja ympäristötietoisuuden lisääminen yhteistyössä piirikunnan ympäristövirastojen kanssa vaikuttivat jätehuollon parantumiseen ja puhtaampaan elinympäristöön.

Mosambikissa 16 nuorta Maputossa järjesti siivouspäivän, jonka aikana hävitettiin kaupunginosan asukkaita jo pitkään häirinneet jätteet. Yhteisön johtajat hyväksyivät aloitteen, minkä ansiosta toiminta sujui ongelmitta. Mosambikissa nuoret levittivät terveystietoa yhteisöissään mm. hivistä sekä rinta- ja kohdunkaulan syövästä. Nepalissa nuortenryhmät järjestivät kuukautisterveyskoulutuksia ja jakoivat kestoiteita paikallisilla kouluilla sekä mm. läheisen marginalisoidun yhteisön naisille, joilla on tavallisesti heikommat mahdollisuudet osallistua julkisiin tilaisuuksiin.

Nepalissa Jhapan aluehallinto tuki nuoria rahallisesti aloitteessa, jolla ostettiin roska-astioita keskeisille markkina-alueille. Roska-astioiden käytön ansiosta ympäristö on siistiytynyt. Guatemalassa San Martinin nuortenryhmä järjesti yhdessä paikallisviranomaisten kanssa 500 puun istutuskampanjan osana ympäristökampanjaansa. He myös järjestivät solidaarisuuskampanjoita vähäosaisille lapsille, maaseudun perheille ja vammaisten lastenkodeille.

ESIMERKKI SIERRA LEONESTA

Nuortenryhmät Bon ja Port Lokon alueilla ovat toimineet aktiivisesti, jotta silpominen, lapsiavioliitot, seksuaalinen häirintä ja väkivalta sekä huumeidenkäyttö vähenisivät. Nuoret ovat kiertäneet kouluissa ja yhteisöissä jakamassa tietoa silpomisen vaaroista ja lapsiavioliittojen haitallisuudesta esimerkiksi teatterin keinoin ja ilmiäntaneet väärinkäyttötapauksia. Nuorten vaikuttamistyön ansiosta Baoman ylipäällikkö solmi marraskuussa 2024 silpomisia suorittavan Bundu-seuran kanssa sopimuksen, joka kielsi vuodeksi kaikki alaikäisten silpomiset. Lisäksi kiellettiin 18 vuotta täyttäneiden silpomiset ilman heidän suostumustaan. Vuonna 2025 nuortenryhmät jatkoivat vaikuttamista silpomisen kieltävien yhteisösääntöjen laatimiseksi sekä viranomaisyhteistyötä, jotta silpomisen tekijät tai sitä alaikäisille yrittävät asetetaan juridiseen vastuuseen.

Nuoria, joilla on merkityksellinen rooli päätöksenteossa tai yhteisö rakenteissa, raportoitii ohjelmakauden aikana yhteensä 521. Näistä nuorista 47 % oli tyttöjä ja nuoria naisia. Vammaisia nuoria oli noin 8 %, joista 40 % oli naisia. Alkuperäiskansoihin tai daliteihin kuului noin 9 % (kaikki Guatemalassa ja Nepalissa). Nuoret olivat mukana erilaisissa paikallisissa, alueellisissa ja kansallisissa temaattisissa työryhmissä, verkostoissa ja komiteoissa, kuten lastensuojelukomiteat, nuorisoverkostot ja vammaiskomiteat. Ohjelmakauden aikana raportoiduista nuorten muutoskuvauksista 4 % havainnollisti nuorten merkityksellistä roolia päätöksenteossa.

ESIMERKKI GUATEMALASTA

San Martín Jilotepequen ja Chimaltenangon nuortenryhmistä on kehittynyt näkyviä ja tunnustettuja nuorisokysymysten asiantuntijoita kunnissaan. Hankkeen vuosittaisen ihmisoikeus- ja kansalaistaitokurssin suorittaneista yhteensä noin 500 nuoresta 135 on edelleen aktiivisia nuortenryhmissä. He järjestivät teemapäiviä, kampanjoita ja koulutuksia lapsille ja nuorille yhteistyössä oppilaitosten, kansalaisjärjestöjen, kuntatoimijoiden ja yhteisökomiteoiden kanssa. Ryhmät edustivat nuorten ääntä kuntiensä kehitystoimikunnissa ja valtionhallinnon koordinoimissa asiantuntijatyöryhmissä, jotka käsittelivät siirtolaisuutta, väkivallan ehkäisyä, ruokaturvakysymyksiä ja lastensuojelua. Lisäksi nuortenryhmien edustajat ovat mukana useissa kansalaisyhteiskunnan vaikuttajaverkostoissa ja valtakunnallisessa nuorisoverkosto REDNAJissa. Nuoret ovat osallistuneet kuntien nuorisopoliittisten ohjelmien valmisteluun ja seurantaan, sekä kansallisen vammaisohjelman valmisteluun.

Aikuiskeskeinen, patriarkaalinen toimintakulttuuri rajoittaa Guatemalassa erityisesti nuorten naisten osallistumista ja kuulluksi tuleamista. Taksvärkin tukemien nuortenryhmien aktiiveista noin 60 % on nuoria naisia, joista lähes 70 % identifioituu mayakansoihin. Tässä kontekstissa on huomionarvoista, että hankkeen nuortenryhmät on tunnistettu varteenotettavaksi yhteistyökumppaniksi muille paikallisille toimijoille. Ryhmiensä edustajana nuoret saivat äänensä kuuluville useilla paikallisen päätöksenteon ja kansalaisyhteiskunnan foorumeilla.

Sierra Leonessa Bon alueella johtajat ovat pyytäneet nuoria edustajiksi alueen ulkopuolisiin kokouksiin. Perinteisesti iäkkäämmät päälliköt ovat yllättyneet myönteisesti nuorten kyvyistä. Bon ja Port Lokon alueilla vammaisten nuorten ryhmien edustajat osallistuvat nyt säännönmukaisesti kaikkiin strategisiin sidosryhmäkokouksiin, jotka käsittelevät nuoria, alueen kehitystä ja päätöksentekoa. Mosambikissa nuoret ovat osallistuneet naapurustojensa kokouksiin ja esittäneet niissä ratkaisuja paikallisiin ongelmiin. Guatemalassa nuoret osallistuivat San Martín Jilotepequen väkivaltaa ehkäisevän kunnalliskomission tapaamisiin esittäen ratkaisumalleja nuorten kohtaaman väkivallan ehkäisyyn.

Nuorten ajamien vaikuttamistyön aloitteiden määrä paikallisessa tai kansallisessa päätöksenteossa tai yhteisö rakenteissa -indikaattoriin raportoitii yhteensä **128 aloitetta** ohjelmakauden aikana. Näitä aloitteita kuvaavan ”Nuoret tekevät vaikuttamistyötä aiheista, jotka he kokevat tärkeiksi” -edistysmerkin alle raportoitii 10 % nuorten muutokuvauksista ohjelmakauden aikana.

Malawissa nuoret vaikuttivat saavutettavien seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen tarjontaan maaseudulla. Nuoret seurasivat päättäjien aiemmin ilmoittamaa sitoutumista lapsiavioliittojen hyväksymisestä luopumiseen, mikä johti aktiiviseen muutokseen käytännöissä. Nuoret istuttivat alueen metsätoimistolta pyytämänsä 1 500 puuntaimea koulun ympärille tuulensuojaksi. Keniassa raportoitii nuorten naisten kasvanutta roolia yhteisödialogeissa, radiossa ja kumppanifoorumeilla. Nuoret naiset nostivat esille aiheita erityisesti turvallisuudesta, terveys- ja oikeudellisiin palveluihin pääsystä sekä edustuksellisuudesta yhteisöjen päätöksenteossa. Useat nuoret naiset toimivat yhteisötapaamisissa edustajina ja fasilitaattoreina. Keniassa nuoret raportoivat vastuunkantajille tulvariskeistä, heikosta viemäröinnistä, ympäristön terveydellisistä vaaroista sekä ilmastoon liittyvistä riskeistä heidän arjessaan. Nuoret raportoivat alueelliseen ympäristötoimistoon, että asukkaat jatkoivat naapuruston roskaamista vielä nuorten yhdistyksen siivoustalkoiden jälkeen, jolloin viranomaiset puuttuivat asiaan. Mosambikissa nuoret suunnittelivat ja ehdottivat yhteisön johtajille keinoja lieventää tulvien vaikutuksia, jotka koettelivat yhteisöjä vuoden 2025 alussa. Aloite otettiin vastaan myönteisesti kaupunginosaan hallinnossa. Sen ansiosta veden virtausta helpotettiin, mikä vähensi tulvia kaupunginosissa. Guatemalassa San Martín Jilotepequen nuortenryhmä on ollut määrätietoisesti mukana vaatimassa muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa jätteenkäsittelylaitoksen rakentamista kuntaan. Hanke hyväksyttiin kunnanvaltuustossa, mutta jouduttiin määrärahojen leikkausten seurauksena hyllyttämään. Nuoret jatkavat kampanjointia asian puolesta.

Ohjelmakauden aikana nuorten tulosalueen alla havaitut ja raportoidut muutokuvaukset antavat laajan kuvan niistä tavoista ja keinoista, joilla **aktiiviset nuoret ja nuortenryhmät ovat päässeet vaikuttamaan yhteisöjensä ja alueidensa kehitykseen sekä nuorten oikeuksien käytännön toteutumisen puolesta**. Nuorten kuuleminen eri päätöksentekorakenteissa sekä heidän toimintaansa, tavoitteitaan ja oikeuksien toteutumista tukemaan luodut yhteistyösuhteet ovat oletettavasti kestäviä malleja. Niiden ylläpito vaatii kuitenkin aktiivista toimijuutta ja vahvistamista. **Nuoret ovat kokeneet onnistumisia ja huomanneet, että heidän ponnisteluillaan on saatu aikaan parannuksia heidän yhteisöjensä kehityksessä**. Nuoret ovat saaneet tunnustusta määrätietoisuudestaan sekä aktiivisesta ja omistautuneesta toiminnastaan. Heidät nähdään aitoina kumppaneina alueidensa kehityksessä. Tämä tunnustus kannustaa toimimaan jatkossakin.

Nuorten muutokuvauksissa korostuvat tulosten kestävyttä ilmentävät havainnot, joita oli 19 % kaikista nuoria koskevista muutokuvauksista. Tämä vahvistaa käsitystä, että **ohjelman tuella aikaansaaduilla tuloksilla on pitkäkestoisia kehitysvaikutuksia. Nuortenryhmien inklusiiviset rakenteet ja periaatteet sekä ryhmien kestävyysstrategiat antavat viitteitä, että niiden toiminta voi jatkua myös ohjelmakauden jälkeen**. Nuorten omaksumat tiedot ja taidot, nuortenryhmien vahvistama syrjimättömyys, hyväksyntä, yhteenkuuluvuuden tunne sekä kokemus olla merkityksellisenä osana yhteiskuntaa ovat voimavaroja, joita he voivat kantaa sisällään läpi nuoruuden ja aikuiselämän. Monen nuoren potentiaali on tullut huomatuksi heidän yhteisöissään, mikä avaa ovia ja tarjoaa mahdollisuuksia heille myös jatkossa. Kokemus siitä, että on tullut itse autetuksi, luo tahtotilaa tarjota samanlaista tukea myös muille sitä tarvitseville.

3.2.4 Aktiiviset paikalliset kansalaisyhteiskunnat puolustavat ihmisoikeuksia yhdessä nuorten kanssa

Aktiiviset paikalliset kansalaisyhteiskuntatoimijat (sisältäen paikalliset kansalaisjärjestöt, nuoret, yhteisö rakenteet, vanhemmat) tukevat nuorten osallistumista sekä verkostoituvat vaikuttamaan ja vaatimaan ihmisoikeuksia (etenkin lasten ja nuorten oikeuksia, vammaisten oikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa).

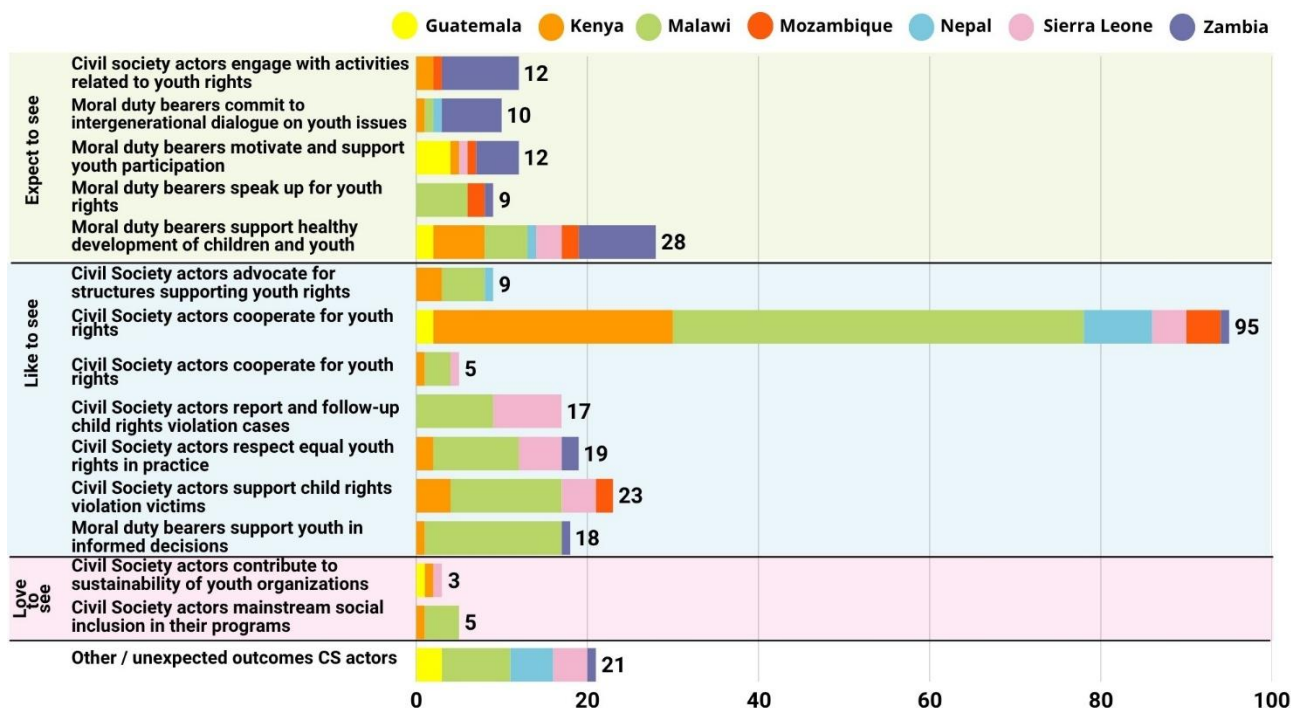
– Ohjelmakauden 2022–2025 kehitysyhteistyön tulostavoite 3

Virallisten vastuunkantajien (tulosalue 1) lisäksi Taksvärkin muutosteoria huomioi muiden aikuisten ja erilaisten kansalaisyhteiskunnan rakenteiden (äitiryhmät, vanhempainyhdistykset, paikalliset verkostot ja työryhmät) merkityksen yhteisöjen kehittämisessä sekä nuorten oikeuksien ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa. Nuorten kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukemisessa tärkeitä ovat erityisesti ne yksittäiset henkilöt, jotka ovat säännöllisesti suorassa vuorovaikutuksessa nuorten kanssa kuten opettajat, vanhemmat ja uskonnollisten yhteisöjen johtohahmot. Paikalliset kansalaisjärjestöt ja ruohonjuuritason ryhmät ovat ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisuutta edistävän työn keskeisiä strategisia kumppaneita, joilla on edellytyksiä vahvistaa nuorten osallisuutta, toimijuutta ja nuortenryhmien asemaa osana kansalaisyhteiskuntaa.

Ohjelman puitteissa järjestetyt yhteensä 172 koulutusta ja nuorten järjestämät tilaisuudet tavoittivat koko ohjelmakauden 2022–2025 aikana arviolta **4 804 aikuista hankealueilla**. Koulutukset ja muut tapaamiset lisäsivät sukupolvien välistä dialogia hankeyhteisöissä, kun kansalaisyhteiskunnan edustajat, uskonnolliset johtajat, nuorten vanhemmat ja muut aikuiset pohtivat muun muassa nuorten osallisuutta, vammaisinklusiota, mielen hyvinvointia, seksuaalioikeuksia ja sukupuolistuneen väkivallan ehkäisyä.

Ohjelmakauden ajalta kerättiin yhteensä 286 kansalaisyhteiskunnan toimijoita koskevaa muutostilaa (kuva 6.). Suurin osa ohjelmakauden ajalta kerätyistä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden muutostilauksista liittyi vammaisten henkilöiden oikeuksiin (29 %), sukupuolten tasa-arvoon (26 %) ja seksuaaliterveyteen ja -oikeuksiin (24 %) tai koulutukseen ja koulunkäyntiin (23 %). Havainnoista 14 % kuvasi ohjelman tulosten kestävyttä tukevia muutoksia kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja muiden yhteisöissä keskeisten aikuisten toiminnassa. Yksittäiset muutostilaukset saattavat liittyä useampaan teemaan.

Kansalaisyhteiskunnan toimijoita koskevista muutostilauksista 45 % kerättiin Malawista, jossa työn keskiössä on nimenomaan yhteisöjen aktivoiminen ja uusien yhteisö rakenteiden luominen toimimaan nuorten, erityisesti tyttöjen ja vammaisten henkilöiden oikeuksien puolesta. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden edistysmerkkejä koskevassa analyysissä korostuu siis Malawi-hankkeen sisältö muita enemmän. Toiseksi eniten (18 %) havaintoja kerättiin Keniasta, jossa nimenomaan yhteisöissä aikaan saatava asenteiden muutos ja tuki kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten aktiivisuudelle on yksi hankkeen keskeisiä tavoitteita.

Kuva 6. Ohjelmakauden 2022–2025 ajalta kerätyt kansalaisyhteiskunnan toimijoita koskevat muutokuvaukset jaoteltuina hankkeittain ohjelmason edistysmerkkien (*progress markers*) mukaan.

Huomattava osa (33 %) muutokuvauksista liittyi kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tekemään yhteistyöhön lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseksi. Se on ollut vuodesta toiseen yleisin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden parissa havaittu muutokuvaustyyppi. Yli puolet näistä muutokuvauksista koskee Malawia. Esimerkiksi luvussa 3.2.1. mainitut turvakomiteat ovat nuorten kanssa tehtävien asuntolatarkastusten lisäksi kampanjoineet yhteisöissä tyttöjen koulutuksen puolesta ja sukupuolistunutta väkivaltaa vastaan yhdessä paikallisten lastensuojelukomiteoiden, nuorten foorumien sekä perinteisten ja uskonnollisten johtajien kanssa. Malawin hankeyhteisöihin perustetut vammaisfooromit ovat toimineet aktiivisesti vammaisten lasten ja nuorten oikeuksien puolesta, kontaktoiden perheitä ja ohjaten vammaisia lapsia ja nuoria palvelujen piiriin. Vammaisfooromit ovat myös organisoineet säästörinkejä, stipendirahastoja ja sponsoreita vammaisten lasten ja nuorten koulunkäynnin tukemiseen. Sierra Leonessa hankkeen koulutukseen osallistunut kansalaisjärjestöedustaja kertoi myöhemmin jakaneensa eteenpäin oppimaansa ja järjestäneensä 30 nuorelle koulutuksen politiikkavaikuttamisesta.

ESIMERKKI MALAWISTA

Vammaisjärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen edustajista koostuva vammaisverkosto on edistänyt inklusiivista koulutusta Saliman piirikunnassa mm. lobbaamalla kouluviranomaisia ja järjestämällä yhteisöissä ja kouluilla tiedotuskampanjoita vuonna 2024 voimaan tulleesta uudesta vammaislaista. Verkosto on järjestänyt paikallisilla kouluilla perehdytystilaisuuksia, joilla edistettiin inklusiivisia käytäntöjä. Yhteistyö koulutusalan sidosryhmien kanssa on johtanut uusien, jatkuvaa arviointia, mentorointia ja osallistavia oppimiskäytäntöjä painottavien luokalta siirtämisen kriteerien käyttöönottoon. Verkoston toiminnan avulla vammaisten koululaisten luokalta toiselle siirtymisaste on vuodessa noussut 35 %:sta 63 %:iin vuonna 2025, minkä seurauksena useat oppilaat ovat päässeet jatkamaan yläkouluun.

Seuraavaksi eniten esiintyneitä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden muutokuvaustyypppejä olivat tuki lasten ja nuorten terveelle kehitykselle (10 % kuvauksista) ja tuki lapsenoikeusrikkomusten uhreille (8 % kuvauksista). Malawissa ja Sierra Leonessa uskonnolliset johtajat ovat puhuneet

lapsiavioliittoja vastaan ja kieltäytyneet vihkimästä alaikäisiä lapsia avioliittoon. Erityisesti Malawista on koko ohjelmakauden ajan raportoitu tapauksia, joissa kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat edistäneet lapsiavioliittojen purkamista, seuranneet tapauksia ja ohjanneet tuen piiriin. Kansalaisyhteiskuntatoimijat kampanjoivat lapsen oikeuksien puolesta ja tukivat sekä taloudellisesti että asennevaikuttamisella vammaisten nuorten koulunkäyntiä ja koulupudokkaiden paluuta opintojen pariin. Keniassa juristien verkosto on tarjonnut nuorille maksutonta lakineuvontaa.

Muutoskuvauksissa näkyy esimerkkejä nuortenryhmien ja paikallisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden lisääntyneestä yhteistyöstä. Kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat kutsuneet nuoria mukaan paikallisiin verkostoihin ja tukeneet nuorten aloitteita. Nuoria on kutsuttu järjestämään työpajoja paikallisten järjestöjen tapahtumiin ja koulutuksiin, mikä osaltaan kertoo nuortenryhmien saavuttamasta näkyvästä ja arvostetusta asemasta paikallistasolla. Toisaalta nuorille on tarjottu mahdollisuuksia osallistua kansalaisjärjestöjen järjestämiin koulutuksiin.

Edistyksen merkkeihin liittymättömiä muutoksia raportoitiin ohjelmakauden aikana 7 % kaikista muutoskuvauksista. Näitä olivat esimerkiksi Malawin hankkeessa perustetun vammaisinkluusioverkoston laatima kestävyysstrategia, nuorten kampanjoinnin seurauksena käyttöön otetut kotitalouksien kestävät jätehuolto- ja sanitaatiokäytännöt Nepalissa, nepalilaisen Rotarykerhon kustantamat tietokonehankinnat hankekoululle, tai nuorten kutsuminen osaksi paikallista vaikuttamistyöryhmää Guatemalassa.

Ennakoimattomien muutosten suuri määrä ja toisaalta muutoskuvausten keskittyminen vain tiettyihin *progress marker* -tyyppeihin osoittaa tarvetta päivittää ohjelman muutosteoriaa erityisesti kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osalta.

Hankeissa kerättyjen yksittäisten muutoskuvausten lisäksi kansalaisyhteiskuntien toimintaa hankeyhteisöissä tarkastellaan kahden tulosindikaattorin kautta: 3.1 Kansalaisyhteiskunnan verkostot, työryhmät ja muu yhteistyö, joissa nuoret ovat osallisina tai yhteistyökumppaneina, ja 3.2 hankkeiden piirissä esiin tulleiden lastenoikeusrikkomustapausten lukumäärä.

Taksvärkin ohjelman myötä perustetut tai tuetut nuortenryhmät toimivat ohjelmakauden aikana **yhteistyössä yhteensä 123 paikallisen järjestön kanssa, työryhmässä tai kansalaisyhteiskunnan verkostossa**. Yhteistyötä oli kaikissa hankemaissa. Suurin osa oli kunta- tai aluetason verkostoja tai yksittäisiä toimijoita. Guatemalassa, Mosambikissa ja Keniassa nuoret osallistuivat myös kansallistason verkostoihin kuten lasten ja nuorten oikeuksia ajava CODENAJ Guatemalassa, kansallinen nuorisoneuvosto Mosambikissa ja kansallinen tasa-arvokomissio Keniassa.

Ohjelmakauden aikana esiin tulleita lapsenoikeusrikkomuksia raportoitiin hankkeiden piiristä yhteensä 322, ja niistä 186 oli ratkaistu viranomaisten tai yhteisö rakenteiden avulla saman vuoden aikana. Valtaosa tapauksista tuli ilmi ohjelman tukemien paikallisten lastensuojelutyöryhmien, saavutettavien raportointikäytäntöjen ja nuortenryhmien havaintojen kautta. Tyypillisesti hankkeissa ratkottavat tapaukset liittyivät seksuaalirikoksiin, väkivaltaan, lapsityövoiman hyväksikäyttöön, lapsiavioliittoihin tai vanhempien huolenpitovastuun laiminlyönteihin. Tapauksia on ratkottu hanketiimien toimesta ja viety eteenpäin viranomaisten ratkaistaviksi, ja uhreille on tarjottu tukea. Tavoitteena on, että kaikissa tapauksissa, joissa lakia rikotaan, aiheutuu myös rikosoikeudellisia seuraamuksia. Osa prosesseista on edelleen kesken, mutta osa jäänee vaille ratkaisua esimerkiksi syyllisen kadottua yhteisöstä.

Ohjelmakauden 2022–2025 ajalta kerätyt muutokuvaukset kokonaisuutena osoittavat vahvistunutta kansalaisyhteiskunnan toimijoiden roolia nuorten oikeuksien toteutumisen ja aktiivisen kansalaisuuden tukijoina. Muutokuvaukset tukevat muutosteorian oletusta, että saatuaan tietoa, taitoja ja mahdollisuuksia, nuoret ovat keskeisiä kansalaisyhteiskunnan toimijoita omissa yhteisöissään. Siitä osoituksena ovat lukuisat esimerkit nuortenryhmien toiminnan tunnustamisesta, arvostuksesta, uusista yhteistyökuvioista ja verkostoitumisesta myös muiden kansalaisyhteiskuntatoimijoiden taholta. Vahvat paikalliset kansalaisyhteiskunnat, joissa nuoret ovat täysivaltaisina jäseninä osallisina, ovat merkittävä muutosvoima ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Ohjelmakauden muutosteoriassa kansalaisyhteiskunnan rooli keskittyi liikaa nuorten kasvun ja kehityksen tai nuortenryhmien toiminnan tukemiseen ja nuorten oikeuksien edistämiseen oman toimintansa puitteissa. Tätäkin olennaisempia ovat ohjelmaseurannan myötä havaitut, nuorten osallisuuden näkökulmasta olennaiset muutokset, kuten uudet yhteistyömuodot ja verkostoituminen kansalaisyhteiskuntatoimijoiden kanssa, yhteinen oppiminen, dialogin lisääminen ja nuorten kasvava rooli yhteisöissä. Systemisen muutoksen ja kansalaisyhteiskunnan moniäänisyyden kannalta jatkossa tulee yhä vahvemmin tavoitella nuorten täysivaltaista roolia osana erilaisia kansalaisyhteiskunnan rakenteita.

3.2.5 Kumppanijärjestöjen kapasiteetin vahvistaminen

Taksvärkin kumppanijärjestöt ovat sopeutuvia, oppivia organisaatioita, joilla on osallistavia käytäntöjä, ne ovat näkyviä toimijoita kansalaisyhteiskunnassa sekä nuorten oikeuksien ja nuorten merkityksellisen osallistumisen asiantuntijoita.

– Ohjelmakauden 2022–2025 kehitysyhteistyön tulostavoite 4

Taksvärkin ohjelma on vahvistanut paikallista kansalaisyhteiskuntaa tukemalla kumppanijärjestöjen työtä ja organisaatiokehitystä. Merkittävä osa kumppaneiden kapasiteettia on niiden paikallinen verkostoituneisuus ja yhteistyö. Rahoituspohjan laajentaminen tukee niiden institutionaalista kestävyyttä. Ohjelman tavoitteena on, että kaikki Taksvärkin kumppanijärjestöt ovat elinvoimaisia, vahvoja toimijoita osana paikallista kansalaisyhteiskuntaa. Kumppanien muutostavoite keskittyy mukautuvan johtamisen, oppimisen käytäntöjen ja toiminnan inklusiivisuuden kehittämiseen sekä kumppanien näkyvään rooliin yhteisöissä nuorten oikeuksien puolestapuhujina.

Ohjelmalla on tuettu kumppaneiden omia kapasiteetinkehittämissuunnitelmia, strategiaprosesseja ja henkilöstön koulutuksia. Ohjelmakauden aikana kumppanijärjestöjen edustajat osallistuivat yhteensä 52 koulutukseen. Koulutusten sisällöissä korostui seurannan ja arvioinnin osaamisen vahvistaminen, mutta myös varainhankintaa, vaikuttamistyötä, ihmisoikeusosaamista ja taloushallinnon kapasiteettia vahvistettiin koulutuksilla. Kumppaniorganisaatioiden kannalta ohjelman keskeisin tuki on kuitenkin pitkäjänteisiin kumppanuuksiin perustuva hankerahoitus, joka antaa turvaa ja vakautta järjestöjen toiminnalle ja tarjoaa tilaa vaikuttamistyöhön, verkostoitumiseen ja uusien rahoitusten hakemiseen osana organisaation kehittämistyötä.

Kumppaneiden kapasiteetin kehittymisen seuranta keskittyi uusiin, yhdessä kehitettyihin osallistavan seurannan ja oppimisen käytäntöihin sekä järjestöjen verkostoituneisuuteen.

Ohjelmakauden aikana Taksvärkin kumppanijärjestöt olivat aktiivisia yli 70 kansalaisyhteiskunnan verkostossa tai asiantuntijatyöryhmässä ja tekivät yhteistyötä 32 paikallisen vammaisjärjestön ja viiden valtiollisen vammaisorganisaation kanssa. Verkostoissa ja vammaisjärjestökumppanuuksissa on jonkin verran vaihtelua vuodesta toiseen, mutta kaikilla

kumppaneilla on vakiintuneet verkostonsa, joissa he ovat toimineet vuodesta toiseen. Samoin vammaisjärjestökumppanuudet ovat jatkuneet monissa tapauksissa koko ohjelmakauden ajan.

Kaikki Taksvärkin kumppanijärjestöt ovat jo kumppanuuden alussa olleet vahvoja oikeusperustaisen nuorisotyön asiantuntijaorganisaatioita. Osaa kumppaneista on tuettu kumppanuuden alkuvaiheessa taloushallinnon osaamisen ja käytäntöjen kanssa sujuvan ja luotettavan hankeyhteistyön varmistamiseksi. Myös kumppaneiden omat hallinnolliset ohjeistukset ja yhdenvertaisuutta ja lastensuojelua koskevat linjaukset ovat hyvällä tasolla. Ohjelmakauden aikana yhteinen oppiminen ja kehittämistyö on painottunut osallistavan seurannan ja vammaisinklusion käytäntöihin. Tärkein oppimisen alusta on ollut muutaman kerran vuodessa järjestetty **kumppaniwebinaari**, joka toimii matalan kynnyksen foorumina kumppanien väliseen kokemusten ja ajatusten vaihtamiseen. Webinaareissa on esimerkiksi paneuduttu vuonna 2024 teetetyin vammaisinklusion arvioinnin huomioihin sekä kumppanijärjestöjen osallistavan seurannan parhaisiin käytäntöihin. *Outcome Mapping* ja *Outcome Harvesting* -menetelmien ja vammaisinklusion tematiikan osaaminen on antanut kumppaneille uusia tilaisuuksia ja näkyvyyttä. Esimerkiksi Malawin kumppania on pyydetty asiantuntijapalveluna fasilitoimaan menetelmäkoulutuksia ja suunnittelutyöpajoja toisille paikallisille järjestöille. Tällaiset tilaisuudet vahvistavat paitsi kumppanien osaamista ja verkostoja, myös taloudellista kestävyttä.

Ohjelmakaudella kumppaneita koskevia muutokuvauksia ei kerätty aktiivisesti, eikä niille ole määritelty *progress markereita*. Kumppanijärjestöjä koskevia muutoshavaintoja kirjattiin kuitenkin sitä mukaa kun niitä tuli tietoon, ohjelmakauden ajalta yhteensä 35. Muutokuvauksissa välittyy kumppanijärjestöjen saama näkyvyys omissa verkostoissaan ja kansalaisyhteiskunnan kentällä. Muutokuvaukset koskevat kumppaneilta pyydettyjä asiantuntijapuheenvuoroja, kutsuja verkostoihin ja asiantuntijatyöryhmiin, tai muita tilaisuuksia jakaa osaamistaan ja asiantuntemustaan. Muutokuvaukset kuvaavat myös kumppaneiden menetelmäosaamisen kasvua ja käytyjen koulutusten kautta saatuja oivalluksia, tai kehitettyjä järjestötason käytäntöjä kuten Mosambikissa laadittu järjestön *safeguarding policy* ja Malawissa käyttöön otetut uudet työkalut digitaaliseen datankeruuseen.

ESIMERKKI KENIASTA

Säännölliset reflektiotapaamiset hankehenkilöstön ja nuortenryhmien kesken vakiinnutettiin osaksi Kenian kumppanin toimintaa. Nämä sessiot tarjoavat foorumin arvioida johdonmukaisesti hankkeen edistymistä, haasteita ja kartoittaa opittuja asioita. Tapaamisissa osallistujat keskusteleval avoimesti esiin nousevista kysymyksistä, tunnistavat puutteita ja ehdottavat kehitysideoita hankkeen tehokkaampaan toteutukseen. Lisäksi on otettu käyttöön *Outcome Harvesting* -menetelmä siten, että nuortenryhmät toteuttavat sitä hanketiimin tuella itsenäisesti. Lähestymistapa auttaa nuoria tunnistamaan, kuvaamaan ja vahvistamaan toiminnallaan myötävaikuttamiaan konkreettisia muutoksia, mikä on vahvistanut heidän kykyään seurata hankkeen tuloksia, ymmärtää niihin vaikuttavia tekijöitä sekä hyödyntää kerättyä tietoa päätöksenteossa ja joustavassa toiminnan suunnittelussa.

3.3 Globaalikasvatus ja viestintä Suomessa

Taksvärkki ry:n globaalikasvatuksen tavoitteena on yhdenvertaisuuden, ihmisoikeuksien ja edistäminen sekä nuorten aktiivinen toimijuus. Toiminnalla vaikutetaan **YK:n kestäväin kehityksen tavoitteen 4.7** mukaisesti, että kaikki oppijat saavat kestäväin kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot. Yksi globaalikasvatuksen kulmakivi on **kriittinen ajattelu**. Nuorille tarjotaan välineitä tunnistaa rakenteita, jotka ylläpitävät maailmanlaajuista eriarvoisuutta sekä taitoja tunteiden käsittelyyn ja tulevaisuusajatteluun. **Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen aktiivisina maailmankansalaisina** on toinen Taksvärkin globaalikasvatustyön painopiste, jonka myötä

annetaan nuorille tilaa harjoittaa oman näköistään aktiivista toimijuutta moninaisuutta ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään Taksvärkin globaalikasvatuksen tuloksia ohjelmakaudelta 2022–2025 muutosteorian toimijakohtaisten tulostavoitteiden mukaisesti. Globaalikasvatustoiminnan seurantajärjestelmässä sovelletaan kehitysyhteistyöhankkeiden menetelmiä. Muutoskuvauksia on kerätty ensisijaisesti Maailmankansalaisen koulujen opettajilta ja oppilailta sekä globaalikasvatuksen kouluttajilta, säännöllistä palautetta muiltakin osallistujilta.

3.3.1 Globaalikasvatuksen arvot suomalaisten koulujen ja koulutusjärjestelmien käytäntöihin

Suomalaiset koulut ja koulutusjärjestelmät ovat sisällyttäneet koulujen ja kasvattajien käytäntöihin globaalikasvatuksen arvot: sosiaalisen kestävän kehityksen, kriittisen ajattelun ja nuorten toimijuuden.

– Ohjelmakauden 2022–2025 globaalikasvatuksen ja viestinnän tulostavoite 1

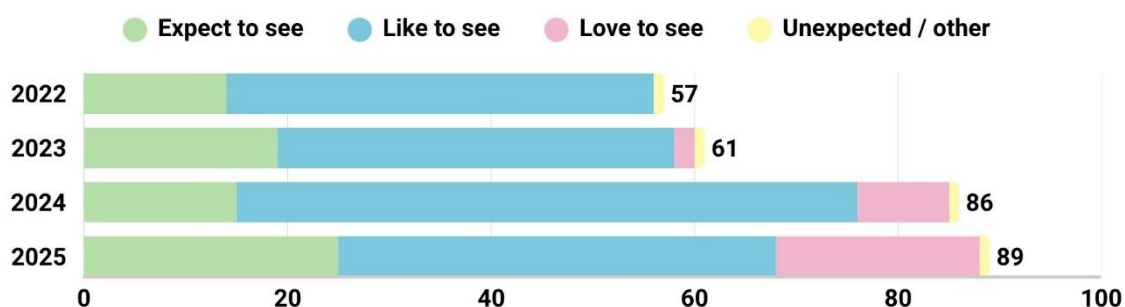
MAAILMANKANSALAISEN KOULUJEN OPETTAJAT

Ohjelmakaudella 2022–2025 Taksvärkki ja sen Maailmankansalaisen koulujen (MKK) verkosto ovat toteuttaneet ja kehittäneet pitkäjänteistä globaalikasvatusta. Ohjelmakauden aikana verkostossa on ollut mukana yhteensä seitsemän koulua pääkaupunkiseudulta, Hyvinkäältä ja Oulusta. Useamman lukuvuoden mittainen yhteistyö koulujen kanssa on tuottanut selkeää muutosta niin oppilaiden toiminnassa, opettajien työssä kuin koko kouluyhteisön toimintakulttuurissa.

Muutoksen havaitsemiseksi ohjelmakaudella on kerätty vastuuopettajien toimintaan liittyviä havaintoja. Koko ohjelmakaudella voidaan todeta sekä yksittäisten havaintojen lisääntyneen, että syvemmän ja pysyvämmän tason muutoshavaintojen osuuden kasvaneen (kuva 7). Yhteistyö on ohjelmakauden aikana tiivistynyt ja suunnitelmallinen kehittäminen on tuottanut tulosta.

Yksi keskeinen havaittavissa oleva muutos on **globaalikasvatuksen vakiintuminen osaksi koulujen arkea**. Globaalikasvatus toimii opettajien mukaan yhä useammin viitekehyksenä, jonka kautta koulussa tarkastellaan ajankohtaisia ilmiöitä tai koulun toimintatapoja. Etenkin kahdessa pisimpään mukana olleessa koulussa Maailmankansalaisen koulu -toiminta on vakiintunut, laajentunut ja osin myös kirjattu virallisiin linjauksiin.

Ohjelmakaudella 2022–2025 kerätyt muutoskuvaukset: MKK-opettajat

Kuva 7. Maailmankansalaisen koulujen edistyneen etapin ohjelmakaudelta 2022–2025

Vastuuopettajien muutokuvauksissa nousee esille, miten opettajien rooli globaalikasvattajina on vahvistunut, kun he ovat Taksvärkin avulla kehittäneet omaa globaalikasvatuksen osaamistaan ja ottaneet aktiivisen roolin oppilaiden ja muun kouluyhteisön innostamisessa. Etenkin kahdessa pisimpään mukana olleessa koulussa Maailmankansalaisen koulu -toimintaan on opettajien mukaan sitoutunut aiempaa laajemmin myös muuta koulun henkilökuntaa ja johtoa.

Maailmankansalaisen koulujen verkoston myötä opettajat ovat tutustuneet toisiinsa, ja yhteistyö koulujen välillä on lisääntynyt. Eräs vastuuopettaja mainitsee muutokuvauksessaan, että opettajien kesken jaetut toimintamallit ovat tukeneet uusien käytäntöjen leviämistä. Lisäksi koulut ovat rakentaneet yhteistyötä eri ulkopuolisten toimijoiden kanssa, jolloin globaalikasvatus kouluilla on lisääntynyt entisestään.

"Hyviä koulutuksia, vinkkejä, materiaaleja ja kokemukseen pohjautuvia toimintamalleja muilta kouluilta on tullut paljon siirrettäväksi oman koulun toimintaan. Vaikutus on merkittävä."

"MKK-toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut. Muutos on tapahtunut ajatuksen tasolla ja asiasta keskustellaan opettajien yhteissuunnitteluryhmän palaverissa."

"Koska en ole saanut aiheesta muuta koulutusta, on tuki ja ideat, miten globaalikasvatusta voidaan toteuttaa koulussa, ollut itselleni erittäin tärkeitä työkaluja laadukkaan perusopetuksen toteuttamiseen koulussamme."

– MKK-vastuuopettajia vuonna 2025

3.3.2 Taitavilla ja osaavilla nuorilla on ääni- ja päätöksentekovaltaa

Taitavilla ja osaavilla nuorilla on ääni- ja päätöksentekovalta luoda yhdenvertaisia ja kestäviä yhteisöjä moninaisuutta ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

– Ohjelmakauden 2022–2025 globaalikasvatuksen ja viestinnän tulostavoite 2

MAAILMANKANSALAISEN KOULUJEN VASTUUOPPILAAT

Ohjelmakaudella Taksvärkki on tukenut Maailmankansalaisen koulujen toiminnassa yläkouluikäisten vastuuoppilaiden aktiivista maailmankansalaisuutta ja osallisuutta koulun globaalikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Vastuuoppilaat ovat osallistuneet globaalikasvatukseen muun muassa opetuksessa, vapaaehtoistyökerhossa, aktiiviryhmässä, valinnaisaineessa sekä järjestämällä koulun muille oppilaille toimintaa.

Ohjelmakauden aikana vastuuoppilaiden toiminta tuli osassa kouluja näkyvämmäksi, ja he osallistuivat aktiivisemmin sekä yhteisiin että oma-aloitteisiin tekoihin. Toiminnan vakiintuessa myös oppilaiden vastuu kouluilla lisääntyi. Esimerkiksi vuonna 2025 Maailmankansalaisen koulujen vastuuoppilaat järjestivät yhteensä 48 työpajaa, jotka tavoittivat yli 1400 muuta oppilasta.

Toiminnassa pidempään mukana olleiden oppilaiden muutokuvaukset vuonna 2025 osoittavat, miten heidän **osallisuutensa ja toimijuutensa ovat kasvaneet** Maailmankansalaisen koulu -toiminnan myötä. Vastuuoppilaat kertovat muutostarinoissaan, että ovat kehittäneet esiintymistaitojaan ja itsevarmuuttaan sekä syventäneet ymmärrystään globaaleista kysymyksistä ja erityisesti nuorten asemasta maailmassa.

Osa vastuuoppilaista mainitsee myös, että Maailmankansalaisen koulu -toiminnan myötä heidän kiinnostuksensa muita ihmisiä ja yhteiskunnallisia ilmiöitä kohtaan on vahvistunut. Osa vastuuoppilaista halusi jatkaa Taksvärkin toiminnassa myös peruskoulun jälkeen. Entisiä vastuuoppilaita siirtyi vuonna 2025 Taksvärkin nuortenryhmän vapaaehtoisiksi.

“(Olen) tajunnut asiat eri lailla. Etten ajattele vain omalla tavalla vaan opin ymmärtämään muidenkin näkökulmat.”

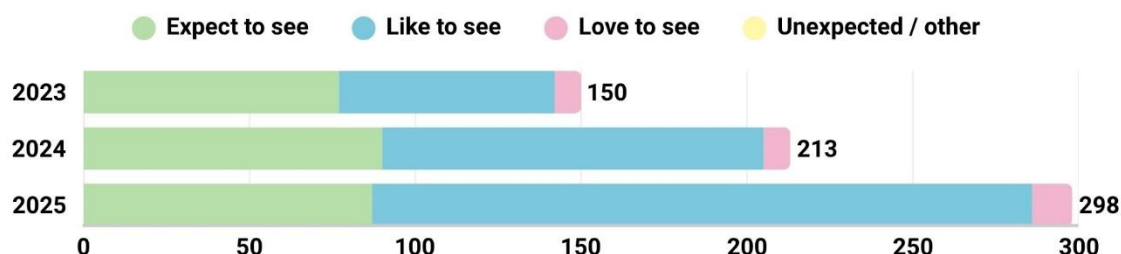
“All the workshops and hearing other people speak on important topics touched me and teaching others about the themes was nice”

– MKK-vastuuoppilaat vuonna 2025

GLOBALIKASVATUKSEN KOULUTTAJAT JA NUORET VAPAAEHTOISET

Ohjelmakaudella Taksvärkin globaalikasvatuksen kouluttajina toimi vuosittain keskimäärin 26 koulutettua vapaaehtoista, joista suurin osa oli itsekkin alle 29-vuotiaita. Vapaaehtoisten määrä kasvoi vuosittain. Globaalikasvatuksen kouluttajilta kerättiin säännöllisissä reflektiokeskusteluissa, kirjallisissa palautteissa sekä puolivuositaisissa tapaamisissa ohjelmakauden aikana yhteensä 661 muutoskuvausta (kuva 8.). Ohjelmakauden aikana vapaaehtoiset osoittivat edistymistä pohtimalla yhä enemmän työpajojen esteettömyyttä, erilaisia osallistamismenetelmiä sekä tapoja soveltaa Taksvärkin globaalikasvatustilähestymistapaa organisaation toiminnan ulkopuolella. Yhä suurempi osa vapaaehtoisista on jatkanut toimintaansa pidempään kuin yhden lukuvuoden ajan.

Ohjelmakaudella 2022–2025 kerätyt muutoskuvaukset: Globaalikasvatuksen kouluttajat

Kuva 8. Globaalikasvatuksen kouluttajien edistyksen etapit ohjelmakaudelta 2022–2025

Muutoskuvauksissa vapaaehtoiset kouluvierailijat toivat esille itsevarmuutensa työpajaohjaajina vahvistuneen ja osaamisensa Taksvärkin globaalikasvatuksen sisällöistä sekä erilaisten nuorten parissa työskentelystä syventyneen toimintaan osallistumisen myötä. Moni kertoi muuttuneensa avoimemmaksi erilaisille näkökulmille ja moniäänisyydelle sekä Taksvärkin koulutusten ja materiaalien että työpajoihin osallistuneiden nuorten kanssa käytyjen keskustelujen ansiosta.

Ohjelmakauden edetessä lisääntyivät erityisesti muutoskuvaukset, joissa tuotiin esiin Taksvärkin materiaalien ja oppien hyödyntäminen toiminnan ulkopuolella omissa vaikutuspiireissä. Kouluvierailijat kuvasivat toiminnan sisällöllisten ja menetelmällisten oppien konkreettisia hyötyjä omissa opinnoissa tai työssä esimerkiksi opettajana.

Vapaaehtoiset ottivat vuosi vuodelta aktiivisempaa roolia Taksvärkin pedagogisten materiaalien kehittämisessä ja työpajojen pilotoinnissa. Esimerkiksi kolme useamman kauden mukana ollutta

kouluvierailijaa pyysi oma-aloitteisesti päästä mukaan työpajojen kehittämiseen ja uuden materiaalin suunnitteluun. Näiden kouluvierailijoiden kommentit ja kehitysehdotukset syvenivät koskemaan pienten tarkennusten lisäksi suurempia rakenteellisia kysymyksiä, mikä viestii pedagogisen osaamisen kasvusta.

“Olen oppinut paljon ja maailmankuvani on avartunut. Ymmärrän paremmin maailman globaaleja yhteyksiä ja niiden merkitystä.”

“Yhdenvertaisuuden pohtiminen Taksvärkin toiminnassa on antanut tuleviin työtehtäviin lisäpohjaa näihin asioihin. Näitä asioita pitäisi tuoda kyllä enemmän esille opettajakoulutuksessa.”

– Taksvärkin kouluvierailijat 2025

Ohjelmakauden aikana kehitettiin Taksvärkin vapaaehtoistoimintaa ja vahvistettiin nuorten osallisuutta globaalikasvatuksessa. Taksvärkin 13–18-vuotiaiden nuorten vapaa-ajan Challengers-vaikuttamisryhmän toiminta vakiintui ja kasvoi ohjelman ja Erasmus+ -rahoituksen tuella. Nuorten suunnittelemat ja toteuttamat työpajat muille nuorille ja osallistuminen Taksvärkin kampanjoiden valmisteluun vahvistivat nuorten osallisuutta ohjelman toteutuksessa. Ryhmän nuorten vaikuttamistoiminta inspiroi esimerkiksi Maailmankansalaisen koulujen vastuuoppilaita ja innosti uusia nuoria mukaan Taksvärkin nuorten vapaaehtoisten toimintaan.

“Ajattelen moniulotteisemmin ja kypsemmin ja hahmotan globaalin näkökulman paremmin.”

– Challengers-ryhmän jäsen 2025.

TAKSVÄRKKI-KAMPANJAT JA TYÖPAJAT NUORILLE

Nuorten ymmärrystä globaaleista kehityskysymyksistä, yhteiskunnallista toimijuutta ja taitoja tarkastella globaaleja ilmiöitä kriittisesti vahvistettiin globaalikasvatuksen työpajoilla ja Taksvärkki-kampanjoiden monipuolisten materiaalien kautta. Ohjelmakauden aikana yli 10 000 nuorta peruskouluissa ja toisella asteella eri puolilla Suomea osallistui työpajoihin. Erityisesti Taksvärkin kehitysyhteistyöhankkeissa toimivien nuorten vaikuttamistyötä ja näkökulmia esittelevät videot sekä toiminnalliset tehtävät konkretisoivat työpajoihin osallistuneiden nuorten mielestä globaaleja haasteita. Palautteet osoittavat, että työpajojen harjoitukset tukivat nuorten kriittisen ajattelun kehittymistä. Kirjallista palautetta antaneista oppilaista enemmistö koki saaneensa työpajassa mahdollisuuden kertoa mielipiteensä ja oppineensa uutta työpajan teemoista.

“Työpaja herätti paljon uusia näkökulmia ja haastoi omaa tietoa ja mielipiteitä. Aihe oli ajankohtainen ja kiinnostava.”

– Globaalikasvatuksen työpajaan osallistunut nuori 2025

Ohjelmakauden aikana lisättiin Taksvärkin kehitysyhteistyön kumppaneiden, paikallisten viestintäammattilaisten sekä Suomessa ja kehitysyhteistyöhankkeissa toimivien nuorten osallisuutta ja vuorovaikutusta osana kampanjoiden valmistelua. Ohjelmakauden neljän kampanjan suunnitteluun ja toteutukseen osallistui nuoria Guatemalasta, Keniasta, Malawista, Nepalista, Sambiasta, Sierra Leonesta ja Suomesta.

3.3.3 Kansalaisyhteiskunnan toimijat Suomessa hyödyntävät Taksvärkin tarjontaa

Kansalaisyhteiskunnan toimijat (esim. globaalikasvatuksesta kiinnostuneet opettajat, vanhemmat, nuoret) Suomessa edistävät sosiaalista kestävästä kehitystä vaikutusalueillaan hyödyntämällä Taksvärkin toimintaa, asiantuntemusta ja materiaaleja.

– Ohjelmakauden 2022–2025 globaalikasvatuksen ja viestinnän tulostavoite 3

KASVATTAJIEN KOULUTUKSET JA GLOBAALIKASVATUSMATERIAALIT

Taksvärkin globaalikasvatuksen koulutukset, menetelmäoppaat ja muut materiaalit kasvattajille ovat olleet kautta ohjelmakauden 2022–2025 suosittuja ja arvostettuja. Ohjelmakaudella koulutettiin yli 1700 opettajaa, opettajaopiskelijaa ja muuta kasvattajaa opetussuunnitelmien mukaisen globaalikasvatuksen toteutukseen. Palautteet ovat olleet läpi ohjelmakauden samansuuntaisia: osallistujat ovat arvostaneet erityisesti työpajojen ja luentojen monipuolisuutta. Suurin osa palautetta antaneista osallistujista on kokenut saaneensa koulutuksista ja materiaaleista hyödyllistä osaamista, konkreettisia menetelmiä sekä tietoa globaalikasvatuksen ja kestävästä kehityksen teemoista.

”Harvoin on niin, että opin kestävästä kehityksestä ja sen edistämisestä. Nyt kuitenkin opin paljon.”

”Opin konkreettisia tapoja käsitellä globaalikasvatusta niin koulussa kuin mahdollisesti sen ulkopuolellakin. Opin erilaisista työtavoista asioiden käsittelyyn.”

– Globaalikasvatuksen koulutukseen osallistuneet kasvattajat (2025)

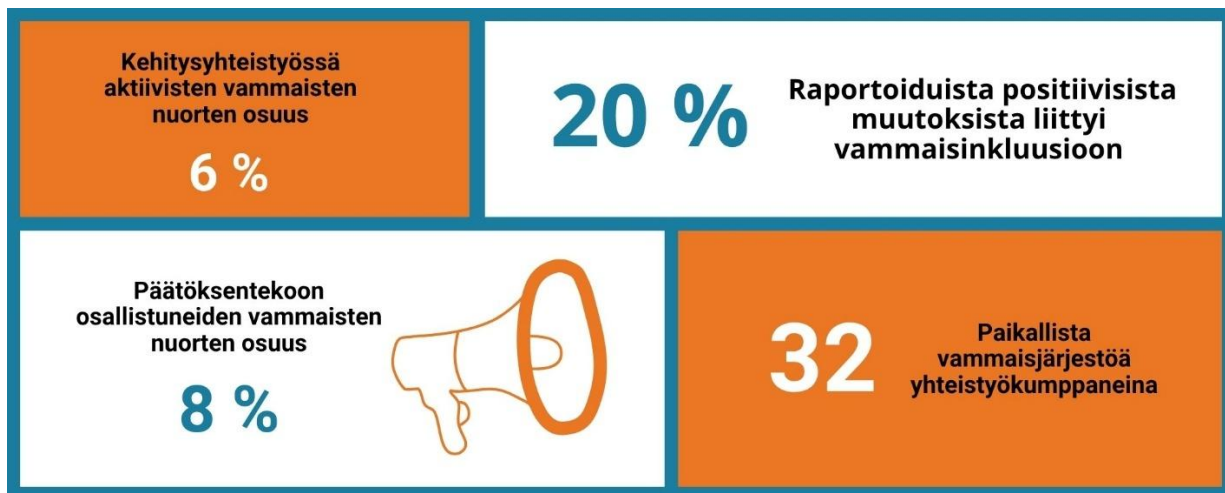
3.4 Ohjelmatyön kehittäminen

Ohjelmakaudella 2022–2025 Taksvärkin tärkeimmät kehittämisalueet olivat vammaisinklusion osaamisen syventäminen, ohjelmataason seurannan, arvioinnin ja oppimisen sekä riskienhallinnan vakiinnuttaminen ja ilmastonäkökulman vahvistaminen Taksvärkin ja sen kumppaneiden työssä.

3.4.1 Vammaisinklusion osaamisen syventäminen Taksvärkin ja hankekumppaneiden työssä

Taksvärkki on systemaattisesti kehittänyt vammaisinklusiota toiminnassaan kahden ohjelmakauden ajan. Kehitysyhteistyön kumppaneiden osaaminen vammaisinklusiosta on vahvistunut henkilöstökoulutusten ja paikallisten vammaisjärjestöjen kanssa tehdyn yhteistyön myötä. Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman vammaisinklusion valtavirtaistamistyön onnistumista arvioitiin keväällä 2024. Arviointia esitellään luvussa 3.4.5. Kaikissa kehitysyhteistyöhankkeissa on tarkasteltu ja kehitetty toiminnan saavutettavuutta ja toimittu vammaisten nuorten oikeuksien edistämiseksi.

Ohjelman kehitysyhteistyöhankkeissa aktiivisten vammaisten nuorten osuus aktiivinuorista oli ohjelmakaudella keskimäärin 6 %, mikä vastasi tavoitetta. Keskiarvoa nosti vuonna 2023 Sambiasa päättynyt vammaisinklusiioon keskittynyt hanke. Päätöksentekoon osallistuneista nuorista vammaisten nuorten osuus oli ohjelmataasolla noin 8 %. Nuortenryhmien vastuusasemissa vammaisten nuorten osuus nousi vuosittain ja oli ohjelmakauden lopussa 5 %. Ohjelmataasolla kehitysyhteistyön kaikista eri toimijakohtaisten tulosalueiden muutokuvauksista 20 % liittyi vammaisinklusiioon. Taksvärkin hankekumppanit tekivät ohjelmakauden aikana läheistä yhteistyötä yhteensä 32 paikallisen ja viiden valtiollisen vammaisorganisaation kanssa (kuva 9). Opetuksen inklusiivisuutta edistettiin etenkin Malawissa, Mosambikissa ja Sierra Leonessa.

Kuva 9. Esimerkkejä vammaisinklusion toteutumisesta kehitysyhteistyössä ohjelmakaudella 2022–2025.

Nuortenryhmät ovat edistäneet vammaisinklusiota omassa toiminnassaan, jäsenistössään ja yhteisöissään. Sambiassa hanke edisti erityisesti vammaisten oikeuksia ja vammaisinklusiota. Vammaiset nuoret kokivat osallisuutta ja toimijuutta nuortenryhmissä ja yhteisöissään. Syrjiviä asenteita ja ajatusmalleja muutettiin etenkin katuteatterin keinoin. Vammaiset nuoret saivat itseluottamusta ja hyväksyntää yhteisöjensä täysvaltaisina jäseninä, kun aiemmin vanhemmat ovat saattaneet piilottaa vammaisia lapsiaan kotonaan.

Sierra Leonessa hankealueiden kaksi vammaisten nuorten ryhmää sai johtajuus-, taloustaito- ja ammatillista koulutusta. Heidän kehityskaartaan ja konkreettisia muutosprosesseja ohjelmakaudella on kuvattu tarkemmin nostoina nuorten tulosalueen luvussa 3.2.3. sekä alla.

ESIMERKKI SIERRA LEONESTA

Useimmat Tamaraneh -vammaisten nuorten ryhmän jäsenet hankkivat aiemmin toimeentulonsa kerjäämällä. Vielä vuonna 2023 he kohtasivat paljon syrjintää. Muut yhteisön jäsenet saattoivat leikkauttaa hiuksensa tai ”ostaa” käsitöitä heiltä maksamatta. Alueen päällikön toimesta laadittiin yhteisösääntö, joka kielsi tämän ja vaati jokaisen asukkaan maksamaan velkansa vammaisille, ja päällikkö on myös valvonut yhteisösäännön toteutumista. Vammaisten nuortenryhmän jäsenet ovat opetelleet uusia kädentaitoja ja opettaneet näitä taitoja alueensa muille vammaisille nuorille. Ryhmän jäsenet ovat markkinoineet tuotteitaan sosiaalisessa mediassa ja investoineet liiketoimintansa kehittämiseen. He ovat rekisteröityneet, perustaneet yhdistykselleen pankkitilin ja myöntäneet jäsenilleen pienlainoja toimeentulon hankkimiseksi. Ryhmän jäsenet eivät enää kohtaa lähes lainkaan syrjintää. He raportoivat perheiden olevan heistä ylpeitä ja yhteisön jäsenten kunnioittavan heitä, kun he elättävät perheensä ja toimivat yhteisöjensä kehittämiseksi. Ryhmän edustajia kutsutaan systemaattisesti alueellisen kehittämiskomitean kokouksiin, ja heidän tarpeensa ja näkemyksensä huomioidaan. Tamaraneh-nuortenryhmän puheenjohtaja nimettiin kansallisen vammaisliiton SLUDIn aluejohtajaksi. Hänellä on suunnitelmissa hakeutua politiikkaan ja alueensa johtoasemiin.

Vammaisia nuoria toimi yhteisörakenteiden tai nuortenryhmien johtoasemissa Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Nepalissa, Sambiassa ja Sierra Leonessa. Keniassa nuortenryhmät ovat avustaneet ryhmien vammaisia jäseniä ja muita vammaisia nuoria yhteisöissään hankkimaan virallisia vammaistodistuksia palvelujen saamiseksi sekä raportoimaan kaltoinkohtelusta. Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman kautta koulutusta saaneet vammaiset nuoret ja nuortenryhmät ovat ottaneet muutoksetekijän roolin yhteisöissään. He ovat kampanjoineet ja tiedottaneet vammaisten oikeuksista myös laajemmin alueillaan, vaikuttaneet yhteisöjen

asenteisiin ja ennakoluuloihin sekä kouluttaneet ja toimineet roolimallina muille vammaisille lapsille ja nuorille. Myös muut toimijat, järjestöt ja rahoittajat ovat havainneet sen potentiaalin, innostuksen ja muutosvoiman, mikä näillä vammaisten nuorten ryhmillä on johtajuuskoulutusten ja voimaantumisen kautta puhjennut, ja tarjonneet heille mahdollisuuksia osallistua alueidensa kehittämiseen. Näin he ovat saaneet aikaan kestäviä ja käänteentekeviä muutoksia ja vaikutuksia vammaisten lasten ja nuorten elämissä ja tulevaisuudennäkymissä.

Vuoden 2025 aikana kartoitettiin kumppanijärjestö CYECEn toimistotilojen esteettömyyttä yhteistyössä suomalaisen Riesa Consultative Oy:n kanssa. Riesan kehittämää esteettömyysindeksi-työkalua testattiin onnistuneesti Malawin kontekstissa ja saatiin asiantuntijasuosituksia toimistotilojen esteettömyyden parantamiseen. Yhteistyötä jatketaan tulevalle ohjelmakaudella.

Kotimaan globaalikasvatuksessa ja viestinnässä Taksvärkki on läpi ohjelmakauden jatkanut saavutettavuuden ja inklusiivisuuden edistämistä. Taksvärkin henkilökunta ja vapaaehtoiset globaalikasvatuksen kouluttajat ovat saaneet koulutusta saavutettavuuden ja esteettömyyden lisäämisestä. Globaalikasvatuksen kouluttajien edistymistä kuvaavissa muutoskuvauksissa inklusiivisuuteen liittyvät havainnot olivatkin yleisiä.

Saavutettavan ja selkokiehisen globaalikasvatuksen tarjontaa lisättiin ohjelmakaudella. Vuosina 2024–2025 ohjattiin yhteensä 41 saavutettavaa ja selkokiehistä työpajaa. Huomattava osa viestintä- ja pedagogisesta materiaalista mukautettiin selkokiehelle, ja kasvattajille tuotettiin uusia selkokiehisiä ja saavutettavia globaalikasvatuksen oppituntiharjoituksia. Vammaisinklusiion temaattisen arvioinnin suositusten mukaisesti Taksvärkin kampanjasivustosta teetettiin saavutettavuusauditointi, jonka pohjalta verkkosivujen saavutettavuutta kehitetään edelleen. Kehittämistyötä täydensi EU-rahoitteinen Tietoa ja toimintaa kaikille -hanke vuonna 2025.

3.4.2 Yhtenäisen ohjelmatazon seurannan, arvioinnin ja oppimisen järjestelmän jalkauttaminen

Osallistavien seurannan ja arvioinnin prosessien ja työkalujen kehittäminen on jatkunut koko ohjelmakauden ajan. Työtä on tehty sekä Taksvärkin tiimissä että yhdessä kumppaneiden kanssa. Myös kumppanit ovat itse kehittäneet osallistavan seurannan käytäntöjään. Keskeisenä tavoitteena on ollut luoda mielekkäitä ja kiireiseen hanketyöhön sopivia, nuorten osallisuutta ja kapasiteettia tukevia osallistavan seurannan ja arvioinnin työkaluja ja käytäntöjä. Kehittämistyön lähtökohtana on ollut luoda seuranta- ja arviointikäytäntöjä, jotka tukevat sidosryhmien kykyä analysoida ympäristössään tapahtuvia muutoksia ja omaa rooliaan osana niitä, jotta seurantatoiminta olisi keskeinen osa ohjelman tavoitteita edistävää työtä.

Vuoden 2022–2023 vaihteessa toteutettiin ulkopuolinen seurantajärjestelmän tarkastelu, jonka yhteydessä luotiin ohjelmakauden tulostanalyysin pohjana käytetyt ohjelmatazon edistymisen merkit (*progress markers*). Samalla kartoitettiin kumppaneiden odotuksia ja prioriteetteja yhteisen oppimisen käytäntöihin, keinoihin ja sisältöihin.

Hyviä käytäntöjä ja haasteita on jaettu kumppaneidenväliseen oppimiseen tarkoitetuissa webinaareissa. Kaikille kumppaneille järjestettiin koulutusta tai kertaustyöpäjoja *Outcome Mapping* ja *Outcome Harvesting* -menetelmistä. Ohjelmakauden aikana toteutettiin *Outcome Harvesting* -menetelmää soveltavia arviointeja Sambiassa, Keniassa, Guatemalassa ja Nepalissa. Prosessien myötä kumppanit ovat ottaneet käyttöön erilaisia *Outcome Harvestingia* soveltavia menetelmiä osana säännöllistä hankeseurantaansa. Taksvärkki ja sen kumppanijärjestöt ovat ohjelmakauden aikana merkittävästi vahvistaneet osaamistaan ja profiloituneet näiden

toimijakeskeisten lähestymistapojen asiantuntijoina. Useat muutuskartoituksen soveltamista harkitsevat suomalaiset ja ohjelmamaiden kansalaisjärjestöt ovat lähestyneet Taksvärkkiä ja sen kumppaneita kuullakseen kokemuksia tai tilataksaan koulutuksia tai fasilitointia. Kenian kumppanin kanssa tehdystä arviointiprosessista evaluaattorit julkaisivat myöhemmin tapaustutkimuksen².

Toinen kehittämisalue oli Taksvärkin oman seurantajärjestelmän yhdenmukaistaminen ja globaalikasvatukseen sopivien toimijakeskeisten menetelmien jalkauttaminen. Ohjelmakauden alussa luotiin edistyksen merkit kahdelle keskeiselle toimijalle: Taksvärkin työpajoja ohjaaville vapaaehtoisille ja Maailmankansalaisen koulujen vastuupettajille. Samalla luotiin globaalikasvatuksen seurannalle prosessikuvaukset, vuosikello, seurantatyökalut ja tietokanta datan käsittelyyn. Näihin perustuvaa tulosseuranta on testattu ja kehitetty koko ohjelmakauden ajan. Osana kehittämistyötä koottiin kokemuksia määrällisen ja laadullisen tiedon keräämisestä globaalikasvatuksen keskeisiltä toimijoilta. Osa käytännöistä on vakiintunut osaksi seuranta, mutta jatkokehittämistä tarvitaan. Esimerkiksi Maailmankansalaisen koulujen seurannassa on todettu, että kiireisen kouluarjen keskellä työskentelevien opettajien rooli muutostyökalujen kirjaamisessa täytyy räätälöidä mahdollisimman vaivattomaksi, vaikka osallistavuus ja toimijalähtöisyyden periaate tästä osin kärsisivät. Seurantajärjestelmässä on löydettävä tasapaino osallistavan seurannan ja yhteisen oppimisen ideaalin suhteessa realiteetteihin.

Osana seurantajärjestelmän yhdenmukaistamista visualisoitiin kaikki Taksvärkin suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja oppimisen prosessit yhteiseen kaavioon, jonka perusteella karsittiin vaiheita ja optimoitiin eri prosessien aikataulut toisiinsa nähden mielekkäiksi. Prosessikaavion pohjalta laadittu ja sittemmin käyttöön vakiintunut PMEL-vuosikello toi yhteen dokumenttiin kaikki kehitysyhteistyön, globaalikasvatuksen ja Taksvärkin oman strategisen suunnittelun eri prosessit. Oppimisen ja päätöksenteon dokumentointia systematisoitiin yhdenmukaistamalla puolivuositteisten itsearviointien käytäntöjä ja ottamalla käyttöön päätösloki, johon kirjataan organisaatiossa eri yhteyksissä tehty merkittävimmät päätökset perusteineen. Nämä työkalut ohjaavat koko järjestön tasolla seurantatiedon käsittelyä ja tietoon perustuvaa päätöksentekoa.

3.4.3 Riskienhallinnan kehittäminen

Riskienhallinnan kehittäminen osana Taksvärkin ohjelman suunnittelua, seuranta ja oppimista on jatkunut läpi ohjelmakauden. Riskimatriisia ja riskienhallinnan käytäntöjä on päivitetty vuosittain vastaamaan toimintaympäristön ja riskienhallintaan liittyvien ohjeistusten muutoksia. Ohjelmakauden aikana Taksvärkki esimerkiksi päivitti turvallisemman tilan ohjeensa, joita käytetään kaikissa työpajoissa ja tilaisuuksissa, ilmoituskanavansa ja ohjeistuksensa väärinkäytösepäilyjen raportoimiseksi sekä hallinto- ja taloussääntönsä. Riskienhallinnan kehittämisessä hyödynnettiin Ulkoministeriön teettämän ja KPMG:n toteuttaman ohjelmatukitarkastuksen (2024) huomioita ja suosituksia.

Taksvärkin oman riskienhallinnan kehittämistyön oppeja hyödyntäen päivitettiin kehitysyhteistyön kumppaneille jaettu riskienhallinnan ohjeistuksia ja työkaluja. Riskienhallinnan ohjeistusta ja hyviä käytäntöjä käsiteltiin yhdessä kumppaneiden kanssa mm. kumppaniwebinaareissa ja hankeseurantamatkojen yhteydessä. Riskienhallinnan toteutumista käsitellään erikseen luvussa 4.

---

² <https://www.outcomemapping.org/resources/building-on-outcome-mapping-with-outcome-harvesting-and-other-methods-in-east-africa>

3.4.4 Ilmasto-osaamisen vahvistaminen

Ohjelman kehittämistavoitteisiin kuului ilmastonäkökulman ja -osaamisen vahvistaminen Taksvärkin ja sen kumppaneiden työssä, mutta teeman käsittelylle jäi muita kehittämistavoitteita vähemmän aikaa. Ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu ovat aiheita, joihin nuoret sekä Suomessa että kehitysyhteistyön hankemaissa haluavat vaikuttaa. Lisäksi ilmastonmuutoksen vaikutukset ja niihin sopeutuminen ovat yhä enenevässä määrin osa hankealueilla asuvien ihmisten arkea.

Ilmastoteemaa käsiteltiin ohjelman loppupuolella Taksvärkin henkilökunnan kesken ja kehitysyhteistyön kumppaniwebinaareissa. Pienimuotoinen yhteistyö Siemenpuu-säätiön kanssa ilmastoteeman parissa käynnistyi. Tämän yhteistyön ansiosta Mosambikissa Taksvärkin kumppani ASSCODECHA kutsuttiin mukaan Siemenpuun kumppanin Livaningon koordinoimaan kansalliseen ilmastoverkostoon. Yhteistyö teeman parissa jatkuu seuraavalla ohjelmakaudella.

Suomessa nuoret ovat käsitelleet ilmastonmuutosta ja ympäristönsuojelua Taksvärkin globaalikasvatuksen työpajoissa ja omissa vaikuttamisprojekteissaan. Syksyllä 2025 Taksvärkki suunnitteli uuden ilmasto- ja turvallisuutta yhdistävän työpajan, joka valittiin mukaan keväällä 2026 Helsingissä pidettävään Nuorten ilmastohuippukokoukseen.

Ilmasto-osaamisen ja Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman ilmastokestävyyden vahvistaminen jatkuu ulkopuolisen asiantuntijan kanssa vuodelle 2026 siirtyneellä ohjelmatuella.

3.4.5 Arvioinnit ohjelmakauden aikana

Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman 2022–2025 arviointikokonaisuuteen sisältyivät:

- Ohjelma-arviointi (2024)³, jonka *Outcome Harvesting* -menetelmää soveltava kenttätöjakso keskittyi Nepalin hankkeeseen.
- Espanjankielinen Guatemalan hankkeen arviointi (2024)
- Vammaisinkluusion valtavirtaistamistyön tarkastelu (2024)⁴, jossa fokus oli kotimaan globaalikasvatuksen ja viestinnän sekä Malawin ja Nepalin hankkeiden vammaisinkluusion kehittämistoimissa.
- Kenian hankkeen *Outcome Harvesting* -menetelmään perustuva arviointi (2023)

Ohjelma-arviointi oli näistä kattavin. Muut arviointiraportit sisältyivät ohjelma-arvioinnin kirjalliseen aineistoon. Ohjelma-arviointiin sisältyi myös ohjelmakauden aikana kerätyn muutoskuvaustietokannan läpikäynti ja etätyöpajat ohjelman kumppanijärjestöjen kanssa.

Arviointiprosessien toteutustavan keskiössä oli oppiminen ja vahvuuksien tunnistaminen. Ulkopuolisten konsulttien ja Taksvärkin henkilökunnan lisäksi kumppanijärjestöjen hanketyöntekijöiden ja paikallisten vapaaehtoisten nuorten rooli oli keskeinen arviointien toteutuksessa. Samalla he saivat koulutusta ja käytännön kokemusta *Outcome Harvestingista*. Ohjelma-arvioinnin mukaan Taksvärkki ry:n kumppaneiden työ on ollut tuloksellista ja aidosti nuoria osallistavaa. Arvio totesi ohjelmakumppaneiden onnistuneen vahvistamaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten valmiuksia järjestäytyä ja vaatia oikeuksiaan paikallistasolla ja paikoittain kansallisellakin tasolla. Nuorisijohtoista lähestymistapaa ja

³ https://www.taksvarkki.fi/wp-content/uploads/2025/02/Taksvarkki_Program_2022-2025_Evaluation_Report.pdf

⁴ https://www.taksvarkki.fi/wp-content/uploads/2026/06/Review_Mainstreaming_Disability_Inclusion_Taksvarkki_Development_Cooperation_Program.pdf

monitoimijaverkostojen hyödyntämistä nuortenryhmien tukena pidettiin ohjelman vahvuutena. Guatemalassa tyttöjen suuri osuus nuortenryhmien johtoasemissa nähtiin osoituksena onnistuneesta tasa-arvotyöstä toimintaympäristössä, jossa tyttöjen toimintaa kodin ulkopuolella tyypillisesti rajoitetaan. Toisaalta arviointi peräänkuulutti systemaattisempaa valtasuhde- ja haavoittuvien ryhmien analyysiä ja inklusiivisuuksien terävöittämistä.

“The projects all function in difficult circumstances and among marginalised communities; yet generally, there is a high level of agency among the youth where they are pioneering and breaking established cultural norms to create equitable and sustainable communities with respect for diversity and human rights, in line with the program’s Theory of Change. Ensuring high relevance, youth analysed their own contexts to identify those with most needs and worked toward greater inclusion.”

Evaluation of Taksvärkki ry’s Development Cooperation Program 2022–2025 (2024)

Ohjelma-arviointi suositteli Taksvärkkiä jatkamaan pitkäjänteisiä kumppanuuksia ja toimijoihin keskittyvän muutostyön soveltamista, sekä edelleen vahvistamaan erityisesti paikallisia verkostoja ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä, niin muiden nuorisoyhteisöjen kuin myös laajemmin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.

Vammaisinklusion temaattisen arvion mukaan Taksvärkkiä voidaan pitää hyvänä esimerkkinä järjestöstä, joka on sitoutunut kaikessa toiminnassaan vammaisinklusion ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Henkilöstön osaamisessa, viestinnän ja oppimateriaalien saavutettavuudessa ja toimistotilojen esteettömyydessä on saavutettu hyvä taso. Myös Nepalin ja Malawin kumppaneiden todettiin olevan sitoutuneita vammaisinklusion ja edistyneen valtavirtaistamistyössä kiitettävästi. Taksvärkin yhdenvertaisuussuunnitelmaa pidettiin hyvänä esimerkkinä järjestön toimintaa ohjaavasta dokumentista.

“Taksvärkki is an exceptionally good example of an organization committed to work for disability inclusion in all of its operations.”

Review on the Efforts of Mainstreaming Disability Inclusion in Taksvärkki Finland’s Development Cooperation Program (2024)

Kehitettävää löytyi vammaisinklusiivisuuksien huomioimisesta järjestöjen strategioissa ja organisaatiotason ohjeistuksissa sekä uusien työntekijöiden perehdytyksen systemaattisuudessa. Seurantajärjestelmien kehittämiseen saatiin suositus yksinkertaistaa vammaisia osallistujia koskevaa datankeruuta, mutta kehittää vammaisspesifin laadullisen datankeruun prosesseja.

Arviointien opeista ja suosituksista on keskusteltu Taksvärkin kumppanijärjestöjen kanssa yhdessä ja erikseen, erityisesti yhteisissä kumppaniwebinaareissa ja hankeseurantamatkojen yhteydessä. Osa suosituksista vietiin käytäntöön jo vuonna 2025, esimerkiksi Malawissa kartoitettiin kumppanijärjestön toimistotilojen esteettömyyttä. Arviointien suosituksiin perustuvia vammaisinklusiivisuuksia edistäviä ja saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä toteutetaan kehitysyhteistyöhankkeissa vuodelle 2026 siirtyneellä ohjelmakaudella. Arviointien keskeisimmät huomiot ja suositukset on otettu huomioon ohjelmakauden 2026–2029 valmistelussa ja jatkohankkeita valmistelevissa osallistavissa työpajoissa yhdessä hankkeiden sidosryhmien kanssa. Suositeltua kehittämistyötä jatketaan tulevilla ohjelmakaudella.

4. Riskit ja niiden vaikutukset ohjelman tuloksellisuuteen

Riskienhallinta on kiinteä osa Taksvärkin ohjelmatyötä ja sen seuranta, ja se on tukenut sekä ohjelman tulosten saavuttamista että niiden kestävyyttä. Ohjelman riskimatriisia ja toimintaohjeita on päivitetty säännöllisesti ennakoitujen ja toteutuneiden riskien perusteella, mutta muutokset riskitasoihin ovat olleet varsin pieniä. Riskit eivät ole vaikuttaneet ohjelman tavoitteisiin, mutta niiden takia on jouduttu esimerkiksi muuttamaan aikatauluja ja aktiviteettien toteutustapoja sekä tarkentamaan ohjeistuksia. Riskienhallinnan merkitystä on korostettu kehitysyhteistyön kumppaneille. Vaikka riskien tulkinnassa ja raportoinnissa on edelleen tarvetta käytäntöjen yhdenmukaistamiselle, on ohjelmakauden aikana saatu näyttöä kumppanijärjestöjen riskienhallinnan toimivuudesta ja kynnys raportoida riskeistä Taksvärkille on matala.

Kehitysyhteistyöhankkeisiin tai globaalikasvatukseen liittyviä väärinkäyttötapauksia ei ole tullut ilmi ohjelmakauden aikana. Väärinkäytösepäilyjä on raportoitu ulkoministeriölle kahdesti. Vuonna 2022 Keniassa epäiltiin kavallusta kumppanijärjestössä, mutta yritys havaittiin ajoissa eikä liittynyt Taksvärkin yhteistyöhön. Vuonna 2024 raportointiin väärinkäytösepäily Sierra Leonessa, mutta sekin todettiin selvitysten perusteella nopeasti aiheettomaksi. Tapaukset osoittavat kehitysyhteistyön kumppaneiden sisäisen kontrollin mekanismien toimineen hyvin. Ohjelmakauden alussa COVID-19-pandemia vaikutti edelleen ohjelman toteutukseen globaalisti: nuoria tavoitettiin vähemmän eikä esimerkiksi hankeseurantamatkoja tehty ennen marraskuuta 2022. Pandemian aikana opittuja hyviä käytäntöjä jatkettiin myöhemminkin, vaikka riskitaso laskikin. Pandemian jälkeen korostuivat mielenterveyden haasteet nuorilla. Tähän huoleen vastattiin toteuttamalla mielen hyvinvointiin keskittyvä Taksvärkki-kampanja 2025–2026 yhdessä suomalaisten nuorten ja Malawin kumppanin ja nuorten kanssa.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vuonna 2022 ja sen vaikutukset maailmantalouteen ja poliittiseen ilmapiiiriin olivat merkittävimpiä koko ohjelman toimintaympäristöön vaikuttaneita riskitekijöitä, jotka vaativat sopeutumista. Sodan myötä esimerkiksi Venäjän kansalaisiin kohdistuvat pakotteet on otettu osaksi riskien seuranta. Ohjelmakauden aikana voimistunut maailmantalouden epävakaus ja korkea inflaatio ovat lisänneet valuuttakurssien vaihtelua ja nostaneet kustannuksia, mikä on vaikuttanut myös suoraan ohjelman ja hankkeiden budjetteihin.

Ilmastonmuutos ja sen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt ovat yleistyneet ohjelmakauden aikana ja vaikeuttaneet hankkeiden toteutusta ja valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asemaa. Ilmastonmuutokseen liittyvistä riskeistä on raportoitu kaikista ohjelmamaista.

Vaaleihin ja väestön, erityisesti nuorten, tyytymättömyyteen liittyviä levottomuuksia ja lakkoja on esiintynyt lähes kaikissa ohjelmamaissa. Ne aiheuttivat tilapäisiä viivytyksiä ja haasteita hankkeiden toteutukseen ja seurantaan. Protesteihin osallistuneisiin nuoriin aktivisteihin kohdistui paikoin kohtuutonta voimankäyttöä ja tiedonsaantia rajoitettiin. Positiivisena voidaan nähdä nuorten rohkeus ja tahto vaikuttaa sekä demokraattiset vallanvaihdot Guatemalassa ja myöhemmin Nepalissa.

Vaikka kaikissa Taksvärkin ohjelmamaissa kansalaisyhteiskunnan tilaa ja ihmisoikeuksia rajoitetaan, kumppanijärjestöt eivät ole raportoineet juuri heihin kohdistuneesta häirinnästä. Taksvärkin kumppanit ovat nuorisotyötä tekeviä järjestöjä, joiden kohdalla kansalaisyhteiskunnan rajoitukset näkyvät lähinnä lisääntyneenä byrokratiana, kuten rekisteröinti- ja raportointivelvoitteina, joiden kanssa järjestöt luovivat.

Suomessa toimintaympäristöön liittyvistä toteutuneista riskeistä merkittävimmät liittyivät kehitysyhteistyön ja eri sektoreiden järjestörahoitusleikkauksiin. Vaikka rahoitusleikkaukset eivät suoraan kohdistuneet Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelmaan, useat Taksvärkin jäsenjärjestöt ja yhteistyökumppanit joutuivat rahoitusleikkausten takia sopeuttamaan tai jopa lakkauttamaan toimintojaan. Esimerkiksi rauhantyön rahoitusleikkaukset ja ulkoministeriön viestintä- ja globaalikasvatustuen lakkautus tällä hallituskaudella jättävät huomattavan aukon globaalikasvatuksen kentälle, mikä toisaalta voi lisätä Taksvärkin globaalikasvatuspalveluiden kysyntää. Mittavat rahoitusleikkaukset lisäävät myös kilpailua yksityisistä lahjoituksista ja muusta rahoituksesta. Opiskelijoiden tukien leikkaukset voivat puolestaan heikentää vapaaehtoisten määrää. Nämä riskit edellyttävät Taksvärkiltä esimerkiksi uusien yhteistyökumppaneiden, rahoittajien ja vapaaehtoisten aktiivista etsimistä.

Ohjelmalla ei ole raportoitu olleen tahattomia negatiivisia vaikutuksia ihmisoikeuksiin. Ohjelmallisista riskeistä merkittävin oli henkilöstön ja vapaaehtoisten vaihtuminen etenkin kumppanijärjestöissä ja siihen liittyvät rekrytointiin, tiedonsiirtoon ja perehdytykseen liittyvät aikataulu- ja muut haasteet. Henkilöstöressurssien kannalta haastavia ovat myös ennakoimattomat poissaolot, aikataulumuutokset ja uudet vaatimukset kesken ohjelmakauden, jotka eivät kuitenkaan ole olleet aina vältettävissä. Ohjelmakauden loppua kohden yleistynyt tekoälyn käyttö on uusi riski, joka on jatkossa huomioitava entistä paremmin niin viestinnässä kuin tiedonhallinnassa.

Taksvärkin sisäisistä riskeistä suurimpia ovat ohjelman omarahoitukseen vaadittavan oman varainhankinnan vaikeudet muun muassa lisääntyneestä kilpailusta ja Suomen heikosta taloustilanteesta johtuen. Rahoituspohjan laajentamisessa ja lisärahoituksen vivutuksessa on kuitenkin otettu onnistuneita askelia etenkin EU-rahoitteisten hankkeiden ansiosta. Lisäksi Taksvärkin jäsenten pieni määrä on riski, joka vaikuttaa paitsi koko yhdistyksen tulevaisuuteen myös ohjelman kestävyYTEEN.

Vähäisemmät riskien vaikutukset ja niihin liittyvät toimet on kuvattu ohjelman riskimatriisissa.

5. Ohjelmakauden opit ja opitun hyödyntäminen

PITKÄJÄNTEINEN AITO, HORISONTAALINEN KUMPPANUUS

Ohjelmakauden aikana Taksvärkki on jatkanut pitkäjänteistä yhteistyötä paikallisten, oikeusperustaista nuorisotyötä tekevien kumppanijärjestöjen kanssa, joiden kanssa työskenneltiin jo aiemmalla ohjelmakaudella. Uusin, vuonna 2023 käynnistynyt hanke Mosambikissa suunniteltiin Taksvärkille aiemmilta vuosilta tutun ASSCODECHAN kanssa, mikä nopeutti hankkeen käynnistymistä, vaikka kumppanin perehdyttäminen uusiin käytäntöihin, erityisesti *Outcome Mapping* -menetelmän käyttöön, vaatiikin aikaa.

Ohjelman loppupuolella hankemuotoinen yhteistyö Sambian Barefeet Theatren kanssa päättyi suunnitellusti exit-vaiheeseen, jossa tuettiin kumppanin kapasiteettia ja saavutettujen tulosten, erityisesti Barefeetin nuortenryhmien, kestävyttä. Vahva kumppanuus ja yhteisymmärrys exit-vaiheessa mahdollistivat sen, että pienimuotoinen yhteistyö on jatkunut viestinnässä ja globaalikasvatuksessa. Taksvärkin ohjelmakumppanuuden myötä vahvistunutta Barefeet Theatren vammaisinkluusion ja nuorisotyön asiantuntemusta hyödynnettiin EU-rahoitteisessa globaalikasvatushankkeessa vuonna 2025.

Pitkään jatkunut hyväksi ja luotettavaksi koettu kumppanuus on mahdollistanut luottamuksellisen suhteen, joka tukee yhteistä oppimista ja tulosten kestävyyttä. Kumppaneiden hallinnollinen kapasiteetti on kasvanut yhteistyön myötä, mikä on auttanut vastaamaan uusiin hallinnollisiin ja riskienhallinnan vaatimuksiin huolimatta Taksvärkin ja sen kumppaneiden verrattain pienestä koosta ja resursseista. Myös Taksvärkin ohjelman arviointi suositteli jatkamaan näitä pitkäjänteisiä kumppanuuksia.

“While working with Taksvärkki, they never behaved like a donor, but more like an implementing partner. That made us comfortable and they came alongside us working for the project. Because they don’t talk like donors, we don’t feel like we need to hide anything.”

Partner’s comment in the Evaluation of Taksvärkki ry’s Development Cooperation Program 2022–2025 (2024)

Vastaavasti globaalikasvatuksessa on ohjelmakauden aikana saatu näyttöä pitkäjänteisen kouluyhteistyön vaikuttavuudesta Maailmankansalaisen koulujen toiminnassa, kun koulujen globaalikasvatustoiminnassa on havaittu pysyvämpiä muutoksia ohjelmakauden edetessä. Erityisen ilahduttavaa on ollut Maailmankansalaisen koulujen entisten vastuoppilaiden innokkuus jatkaa mukana Taksvärkin toiminnassa vapaaehtoisina.

YHTEINEN OPPIMINEN

Ohjelmakauden aikana yhteinen oppiminen ja kehittämistyö Taksvärkin kumppaneiden kanssa on painottunut osallistavan seurannan ja vammaisinkluusion käytäntöihin. Tärkein oppimisen alusta on ollut muutaman kerran vuodessa järjestetty kumppaniwebinaari, joka toimii matalan kynnyksen foorumina kumppanien väliseen hyvien kokemusten ja ajatusten vaihtamiseen. Aiempaan ohjelmakauteen verrattuna kumppaneiden välinen vuorovaikutus on lisääntynyt kehittyneiden etäyhteyksien ansiosta.

“Partners felt that Taksvärkki provided a common platform to learn about and influence the program and to share about learnings and challenges amongst partners.”

Evaluation of Taksvärkki ry’s Development Cooperation Program 2022–2025 (2024)

Ohjelmakauden aikana kolmen kumppanijärjestön edustajat kutsuttiin Suomeen tutustumaan Taksvärkin toimintaan. Samalla he tapasivat suomalaisia nuoria ja kasvattajia, mikä palautteen mukaan oli erittäin inspiroivaa molemmin puolin. Tähän vastavuoroisuuteen pyritään jatkossakin.

KUMPPANEIDEN JA ERI MAIDEN NUORTEN KASVANUT ROOLI GLOBAALIKASVATUKSESSA

Ohjelmakauden aikana kumppaneiden rooli on kasvanut Taksvärkki-kampanjoiden valmistelussa. Kun koronapandemian aikana jouduttiin luopumaan kampanjakuvausmatkoista, opittiin uusia tapoja koota nuorten viestejä kampanjoita varten. Yhteistyö Helinä Rautavaaran museon, Kenian kumppanijärjestö Undugun sekä kenialaisten nuorten ja ammattikuvaajien kanssa vuosina 2023–2024 tuotti onnistuneen From Zero to Hero -näyttelyn, joka esitteli kenialaisten nuorten selviytymistarinoita haastavista taustoista inspiraatioksi suomalaisille nuorille. Kokemus rohkaisi tekemään yhteistyötä osittain samojen kenialaisten viestintäammattilaisten kanssa Taksvärkki-kampanjassa 2024–2025. Seuraavassa kampanjassa Malawissa kumppanijärjestön viestinnän asiantuntijalla oli merkittävä rooli materiaalien tuotannossa. Samalla lisättiin vuorovaikutusta suomalaisten ja malawilaisten nuorten välillä ja opittiin lisää etätyöskentelystä osana kampanjan valmistelua.

Ohjelman aikana on havaittu nuorten olevan hyvin kiinnostuneita keskustelemaan ja oppimaan eri maissa asuvien nuorten kanssa. Maailmankansalaisen koulujen toiminnassa kokeiltiin Espoon kansainvälisen koulun ja Nepalissa Taksvärkin kumppanin ECCAn yhteistyökoulu Amity Public Schoolin välillä yhteistyötä, jossa oppilaat jakoivat toisilleen esimerkkejä tekemistään projekteista ja vaikuttamistyöstä sekä ajatuksiaan globaaleista haasteista. Vastaavaa vuorovaikutusta on tarkoitus lisätä seuraavalla ohjelmakaudella.

VAMMAISINKLUUSION VALTAVIRTAISTAMINEN

Ohjelmakaudella 2022–2025 aiemman ohjelman aikana aloitetun vammaisinkluusion valtavirtaistamisen kehittämistyön tulokset alkoivat näkyä sekä Taksvärkin omassa toiminnassa että kehitysyhteistyön kumppaneiden ajattelutavassa ja työssä. Hyviä vakiintuneita käytäntöjä jatketaan ja kehitetään myös tulevana vuosina.

“Taksvärkki promoted disability inclusion, financially supporting a training on disability inclusion where the Taksvärkki programme officer also attended. This was an eye-opening journey.”

Evaluation of Taksvärkki ry's Development Cooperation Program 2022–2025 (2024)

PAIKALLISESTI JOHDETTU KESTÄVÄ KEHITYS

Kehitysyhteistyöohjelma on myötävaikuttanut kestäviin rakenteellisiin muutoksiin yhteisöissä ja vahvistanut nuorten osallisuutta kestävässä kehityksessä sekä kehitysyhteistyön että kotimaan globaalikasvatuksen keinoin. Keskeistä on ollut **haavoittuvassa asemassa olevien nuorten**, erityisesti tyttöjen ja nuorten naisten, vammaisten sekä alkuperäiskansojen ja vähemmistöjen ihmisoikeuksien ja osallisuuden edistäminen. Paikallista johtajuutta on vahvistettu koko ohjelmakauden ajan haastamalla kumppanuuden valtasuhteita ja vahvistamalla toimijakeskeisiä suunnittelun, seurannan ja arvioinnin menetelmiä ja käytäntöjä.

Sosiaalisesti kestävä kehitys on korostunut useimpien kehitysyhteistyöhankkeiden tavoitteissa ja globaalikasvatuksessa, erityisesti sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, koulutusmahdollisuuksien sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja oikeuksien edistämisen kautta. Ekologinen kestävyys ja ilmastotoimet ovat nousseet keskeisiksi erityisesti nuorten omista aloitteista. Taloudellisen kestävyuden varmistamiseksi toiminnassa ei ole luotu rakenteita, jotka vaatisivat isoja investointeja tai jatkuvaa ulkopuolista rahoitusta, vaan on hyödynnetty olemassa olevia paikallisia resursseja ja yhteisöjen rakenteita.

Kuva 10. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, joita Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelma on edistänyt.